

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

NOMINÁLNÍ ANAFORA A DETERMINACE VE STAROFRANCOUZSKÉM
ROMÁNU AUCASSIN ET NICOLETTE

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ondřej Pešek, Ph.D.

Autor práce: Klára Žemličková

Studijní obor: Francouzský jazyk

Ročník: 2

2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 31.7.2015

.....

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování vedoucímu práce panu doc. PhDr. Ondřeji Peškovi, Ph.D. za jeho cenné rady, podněty a vedení v celém průběhu mé diplomové práce.

ANOTACE

Tématem diplomové práce je vztah mezi anaforizací jmenného syntagmatu a determinací, kterou lze chápat jako exponenta anaforizačního procesu. Cílem práce je na základě odborné literatury a analýzy anaforických jmenných syntagmat v textu Aucassin et Nicolette zhodnotit roli, jakou měly jednotlivé determinanty ve starofrancouzštině s ohledem na jejich roli ve francouzštině současné.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. První, teoretická část je zaměřena na vymezení základních pojmů za použití odborné literatury, na nichž bude analýza postavena a druhá, praktická část spočívá z větší části v samotné analýze anaforických jmenných syntagmat v textu Aucassin et Nicolette.

Klíčová slova: nominální anafora, anaforizace jmenného syntagmatu, koreference, determinace.

ABSTRACT

The thesis deals with the relationship between anaforization of name syntagma and determination , which can be seen as an exponent of the anaforization process. The purpose of this work is to evaluate what role had the individual determinants in old French in comparison to their role in contemporary French. The thesis is based on the specialized literature and analysis of anaforical name syntagmas in the text Aucassin et Nicolette.

The work is divided into two main parts. The first theoretical part is focused on defining the basic concepts using specialized literature on which the analysis is based and the second part is mainly the analysis itself of nominal syntagmas in the text Aucassin et Nicolette.

Key words: nominal anaphora, anaforization of name syntagma, coreference, determination.

Obsah

1	Úvod	8
1.1	Základní jazykové rozdíly mezi starofrancouzštinou a francouzštinou současnou	8
1.2	Cíle práce	10
1.3	Struktura práce	11
2	Teoretická část	12
2.1	Úvod do problematiky determinace ve staré a současné francouzštině	12
2.1.1	Determinanty ve starofrancouzštině	12
2.1.1.1	Přivlastňovací a ukazovací determinanty (Déterminants possessifs a démonstratifs)	14
2.1.1.2	Členy (Articles)	18
2.1.1.3	Neurčité a číselné determinanty (Déterminants dits indéfinis et numéraux)	25
2.1.2	Determinanty v současném francouzském jazyce	25
2.1.2.1	Přivlastňovací a ukazovací determinanty (Déterminants possessifs et démonstratifs)	29
2.1.2.2	Členy (Articles)	32
2.1.2.3	Neurčité a číselné determinanty (Déterminants dits indéfinis et numéraux)	37
2.2	Základní pojmy textové lingvistiky	39
2.3	Anafora a její typy	43
2.3.1	Koreferenční anafora (Anaphore coréférentielle)	45
2.3.2	Nekoreferenční anafora (Anaphore non-coréférentielle)	45
2.3.3	Pronominální anafora (Anaphore pronominale)	45
2.3.3.1	Pronominální anafora úplná (La représentation totale)	46
2.3.3.2	Pronominální anafora neúplná (la représentation partielle)	46
2.3.3.3	Pronominální anafora resomptivní/ shrnující (Anaphore résomptive)	47
2.3.3.4	Pronominální anafora empatická (Anaphore empathique)	47
2.3.4	Adverbiální anafora (anaphore adverbiale)	47
2.3.5	Verbální anafora (anaphore verbale)	48
2.3.6	Adjektivální anafora (anaphore adjectivale)	48
2.3.1	Nominální anafora (Anaphore nominale)	48
2.3.1.1	Úplná nominální anafora (anaphore fidèle)	49

2.3.1.1	Neúplná nominální anafora (anaphore infidèle).....	49
2.3.1.2	Nominální anafora konceptuelní (Anaphore conceptuelle ou résomptive)	50
2.3.1.3	Nominální anafora asociativní (anaphore associative).....	50
2.4	Hypotézy o roli jednotlivých determinantů jako prostředků anaforizace	52
3	Praktická část.....	55
3.1	Historicko-jazykové pozadí románu Aucassin et Nicolette	55
3.2	Cíle textové analýzy	56
3.3	Analýza anaforických jmenných syntagmat	57
3.3.1	Nominální anafora úplná	57
3.3.2	Nominální anafora neúplná.....	60
3.3.3	Nominální anafora konceptuelní.....	65
3.3.4	Nominální anafora asociativní	66
3.3.4.1	Asociativní anafora meronymická.....	67
3.3.4.2	Asociativní anafora lokativní	72
3.3.4.3	Asociativní anafora funkční	75
3.4	Shrnutí analýzy anaforických jmenných syntagmat	76
4	Závěr	80
5	Résumé.....	84
6	Seznam použité literatury	88
7	Seznam tabulek.....	90
8	Seznam zkratk.....	91

1 Úvod

Těžiště této práce spočívá v analýze starofrancouzského textu *Aucassin et Nicolette*, jejímž cílem je uchopit vztah mezi anaforizací jmenného syntagmatu a determinací, kterou lze považovat za jejího exponenta. Cílem práce je tedy postihnout roli jednotlivých determinantů v rámci anaforizačního procesu ve starofrancouzštině, případně postihnout určité shody a rozdíly ve starofrancouzském úzu oproti úzu jazyka současného.

1.1 Základní jazykové rozdíly mezi starofrancouzštinou a francouzštinou současnou

Francouzský jazyk je vedle španělštiny, italštiny, portugalštiny, rumunštiny a dalších řazen mezi jazyky románské, které historicky vznikly z vulgární (lidové) latiny. Přesná datace vzniku francouzského jazyka je velice obtížná, jelikož latina fungovala paralelně s nově vznikající starou francouzštinou a v intelektuální sféře se jako jazyk filozofie a vědy udržela až do novověku a to především díky vlivu katolické církve na území dnešní Francie. Nicméně jazyk středních a nižších vrstev obyvatelstva tohoto území se pod vlivem zejména galského a germánského substrátu od původní klasické latiny natolik odchýlil, že se latina stala pro většinu obyvatel nesrozumitelná, a tak se jazyk „lidu“ začal postupně prosazovat.

Za datum vzniku je považován rok **813**, kdy se uskutečnil koncil v Tours (concile à Tours), kde padlo rozhodnutí, že slovo Boží se bude nadále vykládat buď v jazyce germánském (*en lanque tudesque*)¹ nebo v jazyce lidové staré francouzštiny (*en lingua romana rustica*). Obecně se za historicky první text ve starofrancouzštině (*romana lingua*) považuje Štrasburská přísaha (Serments de Strasbourg) vydaná Karlem Holým (Charles le Chauve) 14. února **842**, ačkoliv o reprezentativnosti tohoto textu se vedou dodnes spory (Buridant, 2000: 23). Z dalších známých textů tohoto období jmenujeme *Séquence de sainte Eulalie* (kolem r. 900) a *Épître de saint Etienne* (kolem r. 1130). (*ibid.*: 23)

---

¹ vl. pozn.: tam, kde považujeme za podstatné uvést originál překládaného výrazu, a to zejména z důvodu, že překlad, který uvádíme, je náš vlastní, umístíme ho vždy do závorky za překlad, kde bude označen kurzívou

V období vzniku textu *Aucassin et Nicolette* (přelom 12/13. století) se jedná o období tzv. klasické *ancien français*² (starofrancouzština), avšak nedá se zatím hovořit o jazykové jednotnosti a to především z důvodu regionální rozmanitosti. V tomto období převažují tři lingvistické rodiny: na severu území se formují tzv. *dialectes d'oïl* (bližší latině), na jihu území tzv. *dialectes d'oc* (výrazný vliv germánštiny) a tzv. *dialectes franco-provençaux* (ibid.: s. 23). Výrazu *ancien français* se používá pro dialekty severu území (*dialectes d'oïl*) a zde uvedeme některé z jejich základních lingvistických charakteristik.³ Cílem těchto charakteristik je poukázat na podobnost starofrancouzštiny s její současnou verzí a již výrazný odklon od původní klasické latiny.

V prvé řadě je to zavedení členů, kdy již ve starofrancouzštině jsou podstatná jména v naprosté většině případů uvozena členy, naproti tomu latina členů neuvádí. Dochází rovněž k omezení deklinace, kdy z původních šesti pádů v latině jsou kromě prvního a čtvrtého zbývající pády vyjádřeny ve starofrancouzštině předložkami. Společně s omezením deklinace lze ve starofrancouzštině pozorovat tendence k fixnímu slovosledu, kdy se sloveso většinou řadí na druhou pozici za podmět. Další změny se týkají sloves. Ty jsou uváděna po osobních zájmech a složené časy tvořeny za pomoci sloves *avoir* a *être*. Poslední z význačných změn je přesunutí přívlastku až za podstané jméno, které rozvíjí (*la maison Dieu – la maison de Dieu* x *Dei domus*) (Perret, 2008: 40 – 41).

Nyní uvedeme také příklady některých rozdílností (ibid.: 81) oproti současnému úzu jazyka. Mezi ty nejnápadnější patří především výrazné rozdíly ve **výslovnosti** (*r, oi, we; voyelles nasales, ...*). Je ovšem nezbytné brát v úvahu též rozdíly ve výslovnosti, které jsou dány různými dialekty (*canter* x *chanter, lousignol* x *rousignol*). Obecně lze říci, že fonetický vývoj z latiny směrem k moderní francouzštině spočíval v redukování hlásek na ty počáteční a ty, které na sebe váží přízvuk, i když je tato generalizace velice zjednodušená a ve vývoji výslovnosti se uplatnila celá řada různých faktorů⁴. Za

---

² vl. pozn.: výraz *ancien français* budeme i nadále v této práci překládat jako „starofrancouzština“

³ více informací: PERRET, Michele. (2008): *Introduction a l'histoire de la langue française*. 3e éd. Paris, s. 40.-41.

⁴ více informací: PERRET, Michele. (2008): *Introduction a l'histoire de la langue française*. 3e éd. Paris, s. 90

předpokladu, že analyzujeme psaný text, však můžeme nechat rozdíly ve výslovnosti stranou.

Jako další podobnost s původním latinským jazykem a zcela zásadní rozdíl oproti francouzštině současné lze chápat zbytky původní deklinace (*cas-sujet/cas-régime*). Ve starofrancouzštině nalezneme také stále podstatně volnější slovosled než u její současné verze. Z nejčastěji užívaných časů je patrná preference užití *Passé Simple* oproti dalším minulým časům, které využívá moderní francouzština. V případě přídavných jmen sice dochází k tendenci jejich posouvání až za podstatné jméno, nicméně ve starofrancouzštině mají přídavná jména podstatně častěji jen jeden tvar pro oba dva rody.

Poslední ze zásadních rozdílů, které si zde uvedeme, se týká pravopisu. Mnohdy se slova se stejným významem píšou odlišně a to dokonce i v případě stejného autora. Některá slova mají dokonce několik variant. Týká se to hlavně sloves, např. sloveso *aller* se běžně vyskytuje se třemi formami konjunktivu přítomného času (*voise, alge, aille, ibid.:* 2008).

1.2 Cíle práce

V této práci se zaměříme na vztah mezi anaforizací jmenného syntagmatu a determinací v textu *Aucassin et Nicolette* s cílem zhodnotit roli jednotlivých determinantů starofrancouzštiny v anaforizačním procesu. Hlavním cílem této práce je tedy na základě odborné literatury popsat systém determinace ve francouzském jazyce, a sice shody a rozdíly starofrancouzského úzu s územ současně francouzštiny. Dále si klademe za úkol definovat základní typy nominální anafory, které budeme v následující praktické části této práce analyzovat. Z výsledků provedené analýzy se pokusíme vyvodit závěry o užití jednotlivých druhů determinantů ve starofrancouzštině v rámci anaforizačního procesu.

Jako výchozí literaturu, kromě již zmíněného textu *Aucassin et Nicolette*, bychom chtěli vyzdvihnout zejména knihu *La linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle* od J.-M. Adama, která nám poskytla cenný teoretický základ pro textovou analýzu včetně základního teoretického vymezení anafor a knihu *Grammaire méthodique du français* od J.-M. Riegela, ze které jsme čerpali jednak poznatky týkající

se problematiky determinace obecně ve francouzském jazyce, jednak poznatky o jednotlivých typech anafor.

1.3 Struktura práce

Vzhledem k výše uvedeným cílům je nezbytné, abychom úvodem s pomocí odborné literatury vymezili určité základní pojmy, na nichž postavíme následnou textovou analýzu. Pokusíme se tedy nejprve popsat základní charakteristiku determinantů jak ve francouzštině současné, tak ve starofrancouzštině. Dále pak vymezíme základní pojmy textové lingvistiky v čele s definicí a typologií anafor, ze které budeme následně vycházet. Na konci teoretické části této práce se také pokusíme o vyslovení hypotéz týkajících se užití determinantů během anaforizačního procesu. V praktické části se zaměříme na vyhledání a následný popis jednotlivých anaforických syntagmat v textu *Aucassin et Nicolette*. Výstupem této práce by měl být ucelený popis užitých determinantů v anaforizačním procesu ve starofrancouzštině a potvrzení či vyvrácení našich předchozích hypotéz. Na závěr se pokusíme zhodnotit roli determinantů jako exponentů anaforizačního procesu jak ve starofrancouzském, tak i v současném francouzském jazyce.

2 Teoretická část

V následující části této práce se zaměříme na teoretický výklad těch jazykových jevů, kterými se budeme později zabývat v části praktické. Teoretická část je dělena na čtyři základní kapitoly. V první kapitole se budeme soustředit na otázku determinace jak ve starofrancouzštině, tak ve francouzštině současné. Druhá kapitola slouží jako úvod do problematiky textové lingvistiky a třetí kapitola je stěžejní, neboť popisuje jednotlivé typy anafor. Čtvrtá a zároveň poslední kapitola této části by měla přinést hypotézy, které se následně budeme snažit potvrdit či vyvrátit v části praktické.

2.1 Úvod do problematiky determinace ve staré a současné francouzštině

Jak již bylo výše řečeno, starofrancouzština a současná francouzština se od sebe neliší tolik, jak by se na první pohled mohlo zdát. Přesto zde při detailnějším rozboru najdeme řadu rozdílů. V následující kapitole se tedy zaměříme na problematiku determinace a představíme si základní shody a rozdíly, které s sebou tyto dvě verze téhož jazyka přináší.

2.1.1 Determinanty ve starofrancouzštině

Pokusíme se zde obecně shrnout základní charakteristiky determinačního systému ve starofrancouzštině s ohledem na hlavní téma této práce a s přihlédnutím k dostupným materiálům zabývajícím se starofrancouzskou gramatikou. Těžištěm této podkapitoly bude popis tří skupin determinantů, a to determinantů přivlastňovacích (*possessifs*), ukazovacích (*démonstratifs*) a členů (*articles*). Většina uvedených příkladů je z knihy *L'ancien français* od **Geneviève Joly**.

Latina zná ze skupiny determinantů pouze **číselné** (*numéraux: unus, duo, tres, etc.*), **přivlastňovací** (*possesifs: meus, tuus, suus, noster, etc.*), **ukazovací** (*démonstratifs: hic, iste, ille, etc.*) a **neurčitě** (*indéfinis*) determinanty jako aliquis (quelque)⁵, quidam (un certain) apod., nicméně neužívá ani členu určitého, ani členu neurčitěho. Reference se tedy v latině děje implicitně. (Buridant, 2000: 55) Ve vulgární latině se pro identifikaci předmětu, o němž je řeč, užívá vzdálené ukazovací zájmeno (*le déictique de l'éloignement*) **ille** (celui-là) a pro zvýraznění, že už jsme o tomto předmětu

---

⁵ vl. pozn.: tam, kde uvádíme termíny z latiny nebo ze starofrancouzštiny, zpravidla uvádíme rovněž jejich ekvivalent ze současného francouzského jazyka

mluvili, se užívá anaforické zvýrazňující přídavné jméno (*l'adjectif anaphorique de soulignement*) **ipse** (lui-même). Člen určitý vznikl právě z tohoto ukazovacího determinantu **ille. Unus** (un) postupně nahradilo původní **quidam** (un certain), ačkoliv v počátcích má hodnotu zvýraznění (*soulignement - un choisi entre les autres*), což odpovídá definici tzv. specifického neurčitého (*l'indéfini spécifique*).⁶

Obecně lze říci, že ve **starofrancouzštině** má člen určitý tendenci být užíván tam, kde se jedná o otázku reference a ve většině případů generického užití (*l'emplois générique*), naopak nebývá užíván v případě jedinečných objektů (*les objets uniques*), např.: *lune, terre, ciel, paradis*; u jmen zemí a lidu (*les noms de pays et de peuples*), u abstraktních jmen (*les abstraits*) a v případě nereferenčního užití (*les emplois non référentiels*).⁷

Co se týče členu neurčitého, toho se užívá v případech, kdy je referent specifický (*spécifique*) a to ještě jen v případech jednotného čísla (**uns** se používá jen při vyjádření předmětu složeného z několika částí např.: *uns soliers – une paire de souliers*). Neurčitý člen pro množné číslo **des** a člen dělivý **du, de la** ještě ve starofrancouzštině neexistují (*boire vin – boire du vin*). **Des** se objevuje až ve středověké francouzštině (*moyen français*) a **du, de la** se rozšiřuje až v 19. století. (Perret, 2008: 120 – 121) Ve **starofrancouzštině** jsou slova tříděna na základě toho, jestli se přidružují k verbálnímu syntagmatu (*syntagme verbal*) nebo k nominálnímu syntagmatu (*syntagme nominal*). Determinanty patří ke druhému jmenovanému a tradičně se definují jako kvantifikátory (*quantifiants*). (Burridant, 2000: 54)⁸

Z gramatického hlediska jsou determinanty gramatickými aktualizátory (*actualisateurs grammaticaux*), neboť aktualizují podstatná jména a tvoří třídu s rozmanitými morfologickými znaky. Vznik členů obecně souvisí rovněž s tendencí vkládat před jméno (*mot radical*) autonomní morfémy, které tak nahradí ty původní pocházející z latiny. Člen má tedy mimo jiné funkci jako indikátor rodu a čísla. (Perret, 2008: 119 – 120)

Ze sémantického hlediska se podílí na referenčním procesu (*processus*

---

⁶ def. *l'indéfini spécifique* - il opère une extraction non aléatoire dans une classe d'objets répondant à la même définition

⁷ např. ve výrazech: *faire guerre, à peine, mettre pied à terre* (*les locutions verbales ou prépositives*)

⁸ Burridant, s. 54: Skupina determinantů se obecně definuje jako „*indicateurs d'extensité*“ a nebo také jako „*quantifiants*“ a vymezují se tím vůči „*modificateurs qualifiants et caractérisants*“.

référentiel) tím, že odkazují na podstatná jména a vytvářejí vztah reference (*référence*), jsou tedy nositeli reference a vedou k identifikaci předmětů, které jsou předmětem řeči. Ve starofrancouzštině se tedy oproti latině jedná již o referenci explicitní (*manière explicite*). (Burridant, 2000: s. 55)

V následující části popíšeme jednotlivé druhy determinantů ve starofrancouzštině z morfologického a ze syntaktického hlediska a to v tomto pořadí: přivlastňovací a ukazovací determinanty a následně členy. Neurčité a číselné determinanty budou popsány jen velmi obecně, neboť tvoří natolik rozmanitou skupinu, že se jen těžko uceleně popisuje a nesouvisí s tématem této práce ve stejné míře jako determinanty určité.

2.1.1.1 Přivlastňovací a ukazovací determinanty (Déterminants possessifs a démonstratifs)⁹

U přivlastňovacích determinantů (*possessifs*) stejně jako u podstatných jmen, přídavných jmen a členů (*noms, adjectifs et articles*), dochází ke změně v rodě, čísle a pádu. Přivlastňovací determinanty vyjadřují vztah mezi vlastníkem (*le possesseur*) a vlastněným objektem (*l'objet possédé*), tedy vlastníkem a tím, co vlastní. Patří do skupiny tzv. determinantů podstatného jména (*déterminants du nom*): podle jejich formy buď aktualizují, nebo charakterizují podstatná jména; případně ve starofrancouzštině mohou fungovat i jako zájmena.

Mimo zájmeno *ce*, které nemůže plnit funkci determinantu, ukazovací determinanty (*démonstratifs*) fungují jako determinanty i zájmena a jejich funkcí je identifikovat referenta podle informací, které jsou zřejmé ze situace. Povaha těchto informací je vyjádřena dvěma různými ukazovacími determinanty: *cist* nebo *cil*. (Joly, 2004: 45)

Z hlediska morfologického:

Přivlastňovací determinanty (Déterminants possessifs)

Formy přivlastňovacích determinantů tvoří ve starofrancouzštině komplexní systém, který je zobrazen níže v přehledných tabulkách (zpracováno podle Joly, 2004: 46-47). Stanovují vztah mezi vlastníkem 1., 2. nebo 3. osoby sg. nebo pl. a jeho

---

⁹ jsou rovněž známé jako *l'article personnel* a *l'article démonstratif* (Burridant 2000, 56)

vlastnictvím (mužského rodu nebo ženského rodu, sg nebo pl). Fungují jednak jako determinanty, rovněž i jako zájmena: *le mien cheval/ cist cheval est li miens* (mon cheval/ ce cheval est le mien) (Buridant, 2000: 56)

Ve starofrancouzštině je ještě flexe zachovaná v redukované podobě se dvěma pády: 1. a 4., *cas sujet* a *cas régime*, dále jen: CS a CR. Také se rozlišuje mezi formou nezvučnou (*atone*) a zvučnou (*tonique*). (Joly, 2004: 45)

Tabulka 1 Přivlastňovací determinanty: jeden vlastník (un seul possesseur) – mužský rod (masculin)¹⁰

	Formy nezvučné (<i>Formes atones</i>)			Formy zvučné (<i>Formes toniques</i>)		
	P1	P2	P3	P1	P2	P3
CSS	mes	tes	ses	miens	tuens	suens
CRS	mon	ton	son	mien	tuen	suen
CSP	mi	tí	si	mien	tuen	suen
CRP	mes	tes	ses	miens	tuens	suens

Tabulka 2 Přivlastňovací determinanty: jeden vlastník (un seul possesseur) – ženský rod (féminin)

	Formy nezvučné (<i>Formes atones</i>)			Formy zvučné (<i>Formes toniques</i>)		
	P1	P2	P3	P1	P2	P3
CSS	ma/m´	ta/t´	sa/s´	moie	teue	seue
CRS	ma/m´	ta/t´	sa/s´	moie	teue	seue
CSP	mes	tes	ses	moies	teues	seues
CRP	mes	tes	ses	moies	teues	seues

Tabulka 3 Přivlastňovací determinanty: více vlastníků (plusieurs possesseurs)- 1. osoba pl

	Mužský rod	Ženský rod
CSS	nostre(s)	nostre
CRS	nostre	nostre

¹⁰pozn.: CSS = cas-sujet sg, CRS = cas-régime sg, CSP = cas-sujet pl, CRP = cas-régime pl, dále jen zkratky

CSP	nostre	noz (atone)/nostres (tonique)
CRP	noz (atone)/nostres (tonique)	noz (atone)/nostres (tonique)

Tabulka 4 Přivlastňovací determinanty: více vlastníků (plusieurs possesseurs) - 2. osoba pl

	mužský rod	ženský rod
CSS	vostre(s)	vostre
CRS	vostre	vostre
CSP	vostre	voz (atone)/ vostres (tonique)
CRP	voz (atone)/ vostres (tonique)	voz (atone)/ vostres (tonique)

Tabulka 5 Přivlastňovací determinanty: více vlastníků (plusieurs possesseurs) - 3. osoba pl

Jediná a neměnná forma (<i>forme unique et invariable</i>)	lor
--	-----

Z uvedených tabulek je zřejmé, že systém determinantů byl ve starofrancouzštině díky dvěma pádům bohatší než ve francouzštině současné.

Ukazovací determinanty (*Déterminants démonstratifs*)

Ve starofrancouzštině jsou užívány souběžně dvě různé formy (*séries*) **cist** a **cil**, ke kterým se řadí ještě neutrální zájmeno (*pronom neutre*) **ce**. Oba determinanty mohou být doplněny o předponu – i: **icil**, **icist** a oba mohou být jak determinanty, tak zájmeny (**cist** je ovšem častěji determinantem). Právě z determinantu **cist** se později vyvinuly tvary **cet/cette**: **cil jor/ cil de France** (ce-jour-là/ceux de France) (Buridant, 2000: 56)

Tabulka 6 Ukazovací determinanty: Cist (latin. *ecce isti)

	mužský rod	ženský rod	střední rod ¹¹
CSS	cist	ceste	cest
CRS direct	cest	ceste	cest
CRS indirect	cestui	cesti	
CSP	cist	cestes/cez	
CRP	cez	cestes/cez	

Tabulka 7 Ukazovací determinanty: Cil (latin. *ecce illi)

	mužský rod	ženský rod	střední rod
CSS	cil	cele	cel
CRS direct	cel	cele	cel
CRS indirect	celui	celi	
CSP	cil	celes	
CRP	cels (ceus)	celes	

Z hlediska syntaktického:

Přivlastňovací determinanty (*Déterminants possessifs*)

Nepřízvučné formy (*formes atones*) – kvantifikanty (*quantifiants*)

Jejich přítomnost zpravidla vylučuje přítomnost jakéhokoliv jiného determinantu, jejich funkcí je kvantifikace. Fungují často stejně jako určitý člen, tj. že aktualizují podstatné jméno a poukazují na jeho specifičnost:

*Prenez **mon** regne, jel vous bail le royaume à moi* (Joly, 2004: 51)

*A **tes** houmes donne **ton** or les hommes à toi/l'or à toi* (*ibid.*: 51)

Přízvučné formy (*formes toniques*) – charakterizanty (*caractérisants*)

Mají stejnou funkci jako kvalifikativní přídavná jména (*adjectifs qualificatifs*), tj. že charakterizují a aktualizují podstatné jméno a mohou být substantizovány (členem

¹¹ Střední rod má jen dvě formy CRS: *cest* a *cel*, které brzy přecházejí v jedinou formu *ce*.

určitým, příp. ukazovacím determinanem, členem neurčitým nebo číslovkou). Mohou stát rovněž samostatně, ale kromě několika syntagmat typu *mien escient*, *maugré mien* není jejich samostatné postavení příliš časté: *l'en ocist le mien seignor*, *Ocis est li conestables et un sien niés*, *Morgan de Nables*, *par ceste moie barbe* (*ibid.*: 51)

Mohou být v několika různých funkcích (*ibid.*: 51 -53):

- a) přivlastňovací charakterizant (*caractérisant possessif*) ve funkci **atributu**:
Nule deffanse n'ai vers toi, *Lavine est toe*; *ge l'otroi*
- b) přivlastňovací charakterizant substantivizovaný pomocí členu – **pronominální užití** (*usage pronominal*): *Je ne morrai ja de t'espee*, *car la moie m'est plus privee*; *Li suen meisme la blamerent*
- c) přivlastňovací charakterizant ve funkci **epitetu**: *je vous conjur par vostre loi*; *se as jeus fustes l'autre jor*; *ou l'en ocist le mien seignor?*

Ukazovací determinanty (*Déterminants démonstratifs*)

Rozdíl mezi dvěma verzemi ukazovacího determinantu je spíše povahy sémantické. Zatímco v případě formy *cist* se referent vždy nachází v bezprostřední blízkosti od mluvčího, v případě formy *cil* se referent nutně v bezprostřední blízkosti od mluvčího nacházet nemusí. (*ibid.*: 49)

2.1.1.2 Členy (Articles)

Členy jsou obecně označovány jako kvantifikátory (*quantificateur*) podstatného jména stejně jako třeba číslovky (*numéraux*). (Buridant, 2008: 56) Starofrancouzština již užívá obou členů, a to jak neurčitého (*un*), tak určitého (*le*) členu, které se se jmény, která determinují, shodují v rodě, čísle a pádu. V tomto období se rovněž začíná ojediněle vyskytovat člen dělivý (*article partitif*). (*ibid.*: 31)

Z hlediska morfologického:

V období starofrancouzštiny jsou rozlišovány tradičně dva druhy členů, člen určitý a člen neurčitý, které gramaticky vznikly z latiny. Člen určitý vznikl z determinantů ukazovacích *ille*, *illa*, *illud* a člen neurčitý z číselných adjektiv/zájmen (*adjectifs/pronoms numéraux*) unus, una, unum. Členy už ve starofrancouzštině mají určené místo a to vždy před podstatným jménem. (*ibid.*: 56)

Členy ve starofrancouzštině mají více tvarů než ve francouzštině současné, což

je dáno částečně zachovanou deklinací na dva pády (*cas-régime/cas-sujet*). Tyto tvary si ukážeme na následujících tabulkách. (*ibid.*: 31 - 33)

Tabulka 8 Člen určitý (article défini)

	mužský rod	ženský rod
CSS	li	la
CRS	le	la
CSP	li	les
CRP	les	les

U určitého členu již ve starofrancouzštině dochází ke dvěma fenoménům známým z francouzštiny současné: jedná se o elizi a o stažené formy určitého členu s předložkou a (à).

Formy elidované: Tvary členu určitého v jednotném čísle *le* a *la* se v případě, že determinují podstatné jméno začínající samohláskou, elidují. Elize členu určitého v množném čísle ve tvaru *li* není povinná, ostatní tvary členu určitého se neelidují.

Formy stažené: Dochází k nim v případě, že je podstatné jméno doprovázené členem určitým uvozeno předložkou. Člen se za těchto okolností s předložkou spojí a vytvoří tak tzv. stažené tvary:

a + les > als > aus

de + le > del > du

de + les > des

en + le > el > eu/ou

en + les > es

Tabulka 9 Člen neurčitý (article indéfini)

	mužský rod	ženský rod
CSS	uns	une
CRS	un	une
CSP	un	unes
CRP	uns	unes

Na rozdíl od současné francouzštiny ve starofrancouzštině množné číslo neurčitého členu neexistuje: *un cheval – chevaux*. Existují avšak formy množného čísla, které slouží k vyjádření tzv. interního plurálu (*pluriel interne*): *une lettre x unes lettres* nebo k vyjádření páru *uns solers = un pair de souliers*. (*ibid*: 35) Množné číslo neurčitého členu *des*, jež je známé v moderní francouzštině, se začíná ojediněle objevovat v průběhu 13. století a je morfologicky nezávislé na neurčitém členu jednotného čísla, neboť je výsledkem spojení určitého členu *les* s částicí *de*.

Z hlediska syntaktického:

Členy se tradičně řadí do skupiny tzv. determinantů podstatného jména (*déterminants du nom*), protože to jsou morfémy, které společně s podstatným jménem vytvářejí nominální syntagma, kde plní dvě funkce:

1. funkci aktualizátoru (*actualisateur*) - člen pouze umožňuje podstatnému jménu objevit se v diskurzu
2. funkci kvantifikátoru (*quantifiant*) – člen definuje stupeň osobitosti nebo obecnosti podstatného jména

Závěrem se dá říci, že užití členů ve starofrancouzštině je podobné tomu ve francouzštině moderní, ale tzv. absence členu (*absence d'article*) je podstatně rozšířenějším jevem než v současném francouzském jazyce.

Nyní popíšeme jednotlivé členy z hlediska jejich syntaktické funkce, a to člen určitý a neurčitý a také případy, kdy dochází k absenci členu.

Člen určitý (*Article défini*)¹²

Označuje:

1. Podstatné jméno, jehož referent se již v textu objevil. Člen má tedy funkci anaforickou:

*Li ami **au** vilain parlerent*

et au chevalier demanderent

*sa fille a oes **lou** paisant*

---

¹²uvedené příklady jsou převzaty z: JOLY 2004: 35- 36

Mire de Brai (19-21)

2. Podstatné jméno, jehož referent bude v textu teprve upřesněn. Člen má funkci kataforickou:

Par Libe nonce ceste fame

la felenie de la dame

Éné., 1567

3. Podstatné jméno, jehož referent se v textu neobjeví, ale je obecně známý (kontext socio-kulturní) svému adresátovi – člen je tedy extradiskurzivní (*extradiscursif*):

Cartage virent la cité

dont Dido tint la fermeté

Éné., 376

4. Člen určitý může rovněž fungovat jako anaforické zájmeno, které zastupuje podstatné jméno již v textu zmíněné:

Par cinc zones la mappe dure,

si peintes com les fist Nature, ...

la chaude qui est el mileu,

cele est vermeille comme feu

Thè., 4235

Le cheval/ ton cheval et le Perceval (le cheval/ton cheval et celui de Perceval)

(Buridant, 2000: 56)

Člen neurčitý (*Article indéfini*)¹³

Označuje:

---

¹³ uvedené příklady jsou převzaty z Joly, 2004: s. 34 - 35

1. Člen neurčitý v zásadě uvádí podstatné jméno, které ještě nebylo ve výpovědi zmíněno a je tedy pro čtenáře neznámé:

*Jadis ert **uns** vilains mout riches*

*El pais ot **un** chevalier*

*Qui **une** fille avoit mout bele*

(Mire de Brai)

2. Může mít ovšem význam jako «**un seul**», «**une seule**» (funguje v tomto případě tedy jako číslovka):

et quant la nosche vint après

*tot l'autre ne prisent **un** ef*

(Éné., 800)

3. Člen neurčitý může mít případně význam jako „**stejný**“ (*un(e) même*):

mout fussent bien jousté andui,

*car andui furent d'**un** aage*

Dole, 4292

4. Eventuelně může mít i význam jako „**stejný a jediný**“ (*un(e) seul(e) et même*):

Si portez cest affichal,

cest tissu et ceste aumosniere

*tot est brodee d'**une** maniere*

Dole, 4292

5. Tvar *un(e)* může být užit jako zájmeno a tak anaforicky odkazovat na nominální skupinu z předchozí části výpovědi:

Granz est la gent qu'il y aune

*Ainz ne veistes graingnor **une***

Thè., 2018

Absence členu (*Absence d'article*)¹⁴ :

V případech, kde dochází k jevu nazývaným absence členu, je na místě otázka, zda se jedná o podstatná jména vlastní či obecná. V případě jmen vlastních je absence členu ve starofrancouzštině v podstatě shodná s francouzštinou moderní, avšak u podstatných jmen obecných je zřejmé, že starofrancouzština k vynechání členu inklinuje více než její současná verze:

A) Jména vlastní (*Les noms propres*)

a) vlastní jména označující jedince nejsou ve starofrancouzštině nikdy doprovázeny členy (rovněž jako ve francouzštině současné): *Perceval, Yvain, Calogrenant, ...*

b) jména zemí, regionů a provincií zůstávají bez členu až do 13. století:

*N'i ot si contrefet ne emflé qui otroiast por **Normandie***

qu'íl eust gaignor maladie

Mire, 335

c) jména řek:

Li chastiax sist en un pui haut,

*Et par desoz li cort **Tamise***

Clig., 1247

d) jména národností v množném čísle zůstávají rovněž bez členu:

***Griex** sont hardi et prex sanz faille*

Et bien aduré de bataille

Thè., 3797

B) Jména obecná (*Les noms communs*) :

Jak již bylo řečeno, jména obecná bez členu jsou ve starofrancouzštině podstatně

---

¹⁴ uvedené příklady jsou převzaty z Joly, 2004: s. 38 - 42

častější než ve francouzštině současné. Rozlišujeme dvě pojetí, jak na podstatná jména nahlížet:

a) podstatné jméno v generickém pojetí (*sens générique*): v tomto případě referujeme na celek, nikoli na jednotlivce:

Femme est trop hardie d'amer,

molt set mialz hom son cuer celer

Éné., 9877-78

b) referent podstatného jména je těžko změřitelný (*cernable*): člen se vynechává v situaci, kdy je podstatné jméno v množném čísle a absence členu poukazuje na fakt, že se jedná o neurčitý počet:

Iluec sont les cités antive

O tours, o murs, o eschives. ...

Montres i ot de mil manieres,

Oysiaux volanz et bestes fieres

Thè., 4240-4254

Další případy absence členu jsou následující:

a) v případě abstraktních podstatných jmen se člen vynechává:

Ains ala en estrange terre

*Pour **preu** et pour **honnour** conquerre*

J.et B., 46

b) člen se vynechává i s podstatnými jmény látkovými:

En la vile une guivre avoit ...

*Donissiez lui ou **char** ou **pain**,*

El le menjast en vostre main

Thè., 4517

A v neposlední řadě to jsou některé syntaktické konstrukce, které upřednostňují vynechání členu (např. když je podstatné jméno ve funkci atributu anebo konstrukce s *avoir, estre, faire,...*). Také v případech, kdy je podstatné jméno determinováno neurčitým přívlastkem, tak se členu neužívá, a to zejména při užití charakterizantů (*caracérisants*) *autre, tel, autretel, meisme, certain* a *tot*.

2.1.1.3 Neurčité a číselné determinanty (Déterminants dits indéfinis et numéraux)

Neurčité a číselné (numerální) determinanty ve starofrancouzštině se mnoho neliší od neurčitých a číselných determinantů současné francouzštiny. První mají za cíl označit neurčité množství, druhé naopak množství konkrétní, počet jednotek.

Neurčité determinanty lze rozdělit do dvou skupin: na záporné neurčité determinanty a na kvantifikující neurčité determinanty. Nicméně je třeba mít na zřeteli, že problematika neurčitých determinantů je poměrně komplexní, zde z neurčitých determinantů uvedeme jen ty nejzákladnější: (Lepelley, int.zdroj: 29)

Záporné neurčité determinanty (*indéfinis de négation*):

nul: Que nul riens que Dex ne voelle

Kvantifikující neurčité determinanty (*indéfinis de quantité*):

maint: De mainte gent qui sont alé

Za zvláštní zmínku stojí neurčitý determinant **quelconque** (*une indétermination quelconque*), který se ve větě objevuje ve větách negativních, tázacích i hypotetických.

2.1.2 Determinanty v současném francouzském jazyce

V této části se budeme zabývat rozбором determinantů v současném francouzském jazyce. Většina uvedených příkladů je převzata z knihy **M. Riegela: Grammaire méthodique du français**.

Francouzština je, jak již bylo řečeno, jazykem románským a na rozdíl od češtiny, která se vyznačuje výraznou flexí a volným slovosledem, má převahu znaků jazyka izolačního. To se projevuje mimo jiné tendencí ke spíše pevnému slovosledu a užitím determinantů před podstatnými jmény, které zde plní několik funkcí:

1. Determinanty jsou slova, která umožňují podstatným jménům realizovat se ve větě a podstatná jména aktualizují (jedná se o tzv. *usage référentiel*)¹⁵: *chaise* (pojem) *x cette chaise* (tato „konkrétní“ židle)
2. Determinanty umožňují jiným druhům se ve větě přeměnit na podstatné jméno: *le manger et le boire, le huit*
3. Determinanty mnohdy odlišují u podstatných jmen jejich rod a číslo: *la maison x les maisons; un cours x des cours*
4. Determinanty u jednoslabičných slov také přispívají k jejich zvukové výraznosti.

Determinanty jsou ve francouzském jazyce nezbytnou součástí tzv. **nominální skupiny (groupe nominal, dále jen GN)**, jejímž základem je podstatné *jméno*, ke kterému se ve francouzštině povinně přidává ještě nějaký *determinant*: **GN -> Dét + N** (Riegel, 2009: 271)

GN minimální (minimal): determinant + podstatné jméno; *la + maison = GN minimal.*

GN rozšířená (étendu): rozšířená GN je obohacena o další modifikující prvky (přídavné jméno, předložková skupina, vztahná věta atd.); *la + belle + maison = GN étendu*

Základním úkolem GN je „*zprostředkovat adresátovi informace, které potřebuje k tomu, aby poznal entity, které jsou předmětem komunikace*“.(*ibid.*: 175) GN se může vyskytovat na několika syntaktických pozicích, a to například ve formě podmětu, příslovečného určení, předmětu přímého aj.:

Cet été, tous les soirs, place Gutenberg, les touristes pourront assister à un spectacle de musique et de danses folkloriques. → *příslovečné určení*

Les chiens aboient. → *podmět (ibid.: 269)*

---

¹⁵ Jsou případy, kdy determinant neaktualizuje substantivum, ale gramaticky mu umožňuje objevit se ve výpovědi tak, že neznamena nic víc než pojem: GN signalizuje jen, že mluvíme o něčem, co nazýváme daným substantivem. Robert Martin (R. Martin, 1983: „De la double extensité du partitif“ revue Langue française n. 57, Paris, Larousse) nazývá toto užití „*usage intensionnel*“ a týká se jen členu určitého, dělivého a vynechání členu tzv. *article zéro*; *usage référentiel*.

Dělení determinantů v současné francouzštině

Úvodem je třeba říci, že členění determinantů není jednotné, neboť **starší gramatiky** (Leeman, 2004: 29) rozlišují dvě velké skupiny slov, které se podílejí na tvorbě GN: první skupinou jsou členy, mezi něž je tradičně řazen člen určitý, člen neurčitý a člen dělivý a druhou, početnější skupinou jsou determinační adjektiva (*adjectifs déterminatifs*). Ty se dále dělí do šesti podskupin odpovídajícím v češtině zájmenům a číslovkám:¹⁶

1. zájmena přivlastňovací (*les adjectifs possessifs*): mon, ma, tes, ...
2. zájmena ukazovací (*les adjectifs démonstratifs*): ce, cette, ces, ...
3. zájmena neurčitá (*les adjectifs indéfinis*): quelque, plusieurs, chaque, ...
4. číslovky základní (*les adjectifs numériques – cardinaux*): un, deux, quinze, ...
5. číslovky řadové (*les adjectifs ordinaux*): premier, deuxième, ...
6. zájmena tázací, zvolací a vztažná (*les adjectifs interrogatifs, exclamatifs a relatifs*): quel, quelle, quels, ...

Tato terminologie je stále platná, nicméně užívanější je dělení **moderních gramatik**, které vydělily skupinu determinantů jako samostatný slovní druh, odlišný od přídavných jmen, a to z několika důvodů: ačkoliv determinanty s přídavnými jmény spojuje shoda s řídícím jménem, jejich funkce je odlišná: determinant nemá ve větě roli přivlastku a gramaticky je nezbytný pro vytvoření GN, zatímco adjektivum je vždy jen její nepovinnou součástí. Kromě tohoto rozdílu stojí za povšimnutí i další odlišnosti, ze kterých jsme vybrali následující: (Grevisse, 2008: 737 – 738)

- a) Determinanty mají své stále místo a to vždy na začátku GN: trois enfants, trois jeunes enfants, zatímco umístění adjektiv je pohyblivé (i když ve většině případů stojí za řídícím jménem): une petite fille, une fille intelligente.
- b) Determinanty se vyskytují v omezeném počtu, nejčastěji je užito jen jednoho determinantu, zatímco adjektiva lze běžně nalézt v počtu dvou či tří.
- c) Determinantů nebývá užíváno jako podstatných jmen nebo adverbíí, přičemž existuje řada adjektiv, u kterých tato možnost je: une blonde, parler fort.
- d) Změna v rodě a čísle vede u některých determinantů k různým formám (mon, ma, mes, ...), zatímco u adjektiv je rozdíl poznatelný často jen graficky.

---

¹⁶ vl. pozn.: do češtiny by bylo nejpřesnější překládat determinanty jako zájmena nesamostatná a tím je odlišit od fr. pronoms – v češtině tedy zájmen samostatných

Z hlediska morfologického se determinanty dělí na **jednoduché** a **složené** (Riegel, 2009: 276):

Forma jednoduchá (*forme simple*): *le (l'), mon, ce (cet), un, du, chaque; la (l'), ma, cette, une, de la; les, ces, des, deux, trois, quatre, plusieurs, certains, ...*

Forma složená (*forme composée*): *beaucoup de, peu de, assez de, un litre de, un tas de, ...*

Z hlediska syntakticko-sémantického se obvykle dělí¹⁷ na **určité** a **neurčité** (*ibid.*: 279)

Testem *dislokace* a *kombinovatelnosti* je podle **Danielle Leeman** možné rozdělit determinanty do těchto dvou podskupin, z nichž jedna je homogenní (určité determinanty) a druhá nikoliv (neurčité determinanty) (Leeman, 2004. 36 - 42).

Určité determinanty: dislokace je možná za pomoci osobního zájmena, nejsou kombinovatelné mezi sebou, ale případně mohou být kombinovány s některými determinanty neurčitými. Jedná se o:

- určitý člen (*article défini*): *le, la, les, l'*

- ukazovací determinanty (*déterminants démonstratifs*): *ce, cette, ces*

- přivlastňovací determinanty (*déterminants possessifs*): *mon, ton, son, ...*

Neurčité determinanty: pouze s některými je možná dislokace se zájmenem *en*, pouze některé jsou kombinovatelné (jak mezi sebou, tak s determinanty určitými). Jedná se o:

-člen neurčitý (*article indéfini*): *un, une, des* a člen dělivý (*article partitif*): *du, de la, des*

- „neurčité“ determinanty (*déterminants dits indéfinis*): *certain, tout, chaque, quelques, plusieurs, n'importe quel, ...* a záporné determinanty (*déterminants négatifs*): *aucun, nul, pas un, ...*)

---

¹⁷ další možné dělení: Grevisse, 2008: 738: *les quantifiants (article indéfini, les numéraux, certains indéfinis) et les identifiants*, nicméně výše uvedené dělení se dá v současnosti považovat za nejrozšířenější a účelům této práce nejvíce vyhovuje, a proto jsme se pro něj rozhodli již v části zabývající se determinací ve starofrancouzštině a dále v něm budeme pokračovat.

-tázací, zvolací a vztažné determinanty (*déterminants interrogatifs, exclamatifs et relatifs*): *quel, lequel, ...,* jejichž užití je omezeno na několik málo typů vět.

Determinanty plní svou funkci buď jednotlivě (např. **un document, ce document, plusieurs documents** apod.) nebo kombinovaně (např. **un autre document, le même document, tous les documents, tous mes documents** aj.) (Hendrych, 1991:192).

Základní rozdíly v užití determinantů z pohledu reference: (Riegel, 2009: 280)

1. specifické užití (*emplois spécifique*)

Nominální skupiny určité se v tomto případě vztahují k jednotlivcům, kteří jsou pro příjemce identifikovatelní na základě třídy reprezentované podstatným jménem a jeho okolím (jejich interpretace je nezávislá na zbytku věty a na přísudku). Nominální skupiny neurčité slouží k uvedení referentů do diskurzu, aniž by je nějak blíže identifikovaly (nejsou tedy anaforické).

2. generické užití (*emplois générique*)¹⁸

Nominální skupiny se členem určitým v sg i pl a se členem neurčitým v sg mohou referovat na třídu (v případě počitatelných podstatných jmen) jako celek nebo na kategorii (v případě podstatných jmen hromadných *-massifs*).

Nyní se budeme zabývat jednotlivými druhy determinantů v současné francouzštině v následujícím pořadí: přivlastňovací a ukazovací determinanty, členy a pro úplnost představíme i základní charakteristiku determinantů neurčitých a číselných.

2.1.2.1 Přivlastňovací a ukazovací determinanty (*Déterminants possessifs et démonstratifs*)

Podoba i funkce přivlastňovacích determinantů má mnoho společného s jejich předchůdci ve starofrancouzštině. Stanovují rovněž vztah mezi vlastníkem a jeho vlastnictvím a ani jejich formy se z morfologického hlediska příliš neliší (*mes, ma, mi,*

---

¹⁸ Jsou případy, kdy determinant neaktualizuje substantivum, ale gramaticky mu umožňuje objevit se ve výpovědi tak, že neznámá nic víc než pojem: GN signalizuje jen, že mluvíme o něčem, co nazýváme daným substantivem. Robert Martin (.R.Martin (1983), „De la double extensité du partitif“ revue *Langue française* n. 57, Paris, Larousse) nazývá toto užití „*usage intensionnel*“ a týká se jen členu určitého, dělivého a vynechání členu tzv. *article zéro*; usage référentiel

mes x mon, ma, mes), nicméně v plurálu zůstal jeden tvar pro rod mužský i ženský a celkově ubylo tvarů z důvodu redukce dvou pádů na jeden jediný (změna v rodu zůstala zachována v jednotném čísle). Z gramatického hlediska se skupina determinantů (*déterminants*) oddělila od zájmen (*pronoms*). Determinanty mají nezvučnou (*atone*) formu, zatímco zvučná (*tonique*) forma patří zájmenům přivlastňovacím (*pronoms possessifs*).

V případě ukazovacích determinantů došlo k výraznějším změnám. Zatímco tvar *cist* dal vzniknout determinantům *ce, cet/cette, ces*; tedy **determinantům** přivlastňovacím (nesamostatným). Ze tvaru *cil* se vyvinuly tvary *celui, celle, ceux, celles*, které se řadí mezi přivlastňovací **zájmena** (samostatná). Z předpony *-i* vznikla předpona *-ci* (*celui-ci, ...*)

Z hlediska morfologického: (Riegel, 2009: 285 - 290)

Přivlastňovací determinanty (*Déterminants possessifs*)

Tabulka 10 Přivlastňovací determinanty (*Déterminants possessifs*)

	1. sg	2. sg	3. sg	1. pl	2. pl	3. pl
m.r. sg	mon	ton	son	notre	votre	leur
ž.r. sg	ma	ta	sa	notre	votre	leur
pl	mes	tes	ses	nos	vos	leurs

Tvar determinantu závisí na několika faktorech:

- vlastník (podstatné jméno, ke kterému se přivlastňuje) – dle osoby:
mon/ ton/ son livre
- počet předmětů, které jsou vlastněny – dle čísla:
mon livre/ mes livres
- rod vlastněného předmětu:
mon livre/ ma veste
- fonetické znění (zda slovo bezprostředně následující po přivlastňovacím determinantu začíná souhláskou či samohláskou):
ma femme/ mon épouse/ ma chère épouse/ mon affectueuse épouse

Ukazovací determinanty (*Déterminants démonstratifs*)

Tabulka 11 Ukazovací determinanty (*Déterminants démonstratifs*) - forma jednoduchá (*forme simple*):

m. r. sg	ž. r. sg	pl
ce, cet	cette	ces

Existuje i forma složená (*renforcée*), kde se ke tvaru ukazovacího determinantu přidává příklonka *-ci* nebo *-là*:

*Donnez-moi **cette** religieuse que je vois dans la vitrine/ Donnez-moi **cette** religieuse-ci*

Forma *- ci* odkazuje na to, co je blíž, forma *- là* na to, co je dál: *Cet éclair-ci/cet éclair-là*

Z hlediska syntaktického (ibid.: 286 - 290):

Přivlastňovací a ukazovací determinanty jsou charakterizanty (*caractérisants*), přičemž základní funkcí přivlastňovacího determinantu je vztah věci k osobě a v případě ukazovacích determinantů vztah k deixi: (Leeman, 2004: 63 - 67)

*Passe-moi **mon** stylo. (le stylo que tu sais être le mien)*

*Passe-moi **ce** stylo. (le stylo que tu sais être là)*

Přivlastňovací determinanty (*Déterminants possessifs*)

Přivlastňovací determinanty jsou ve své podstatě ekvivalentem k *le (...) de moi, de toi atd.* a vyjadřují následující vztahy: (Riegel, 2009: 290)

- příslušnost k něčemu (*son régiment*)
- (příbuzenský) vztah (*son cousin*)
- charakteristický rys (*son intelligence*)
- sémantické vztahy spojené s procesem (*son intervention, son renvoi, etc.*)
- přivlastnění (*il a vendu sa voiture*)

Ukazovací determinanty (*Déterminants démonstratifs*)

V případě ukazovacích determinantů uvažujeme o třech základních funkcích: (*ibid.* : 286 - 287)

1. funkce vyplývá ze samotného názvu (*acte de „monstration“*) a jedná se o funkci **deiktickou**:

Je vais prendre ces chaussures. Determinant zde odkazuje k jedné určité realitě v konkrétní situaci (i v případě, že je jich současně více) x člen určitý (při jeho užití předpokládáme pouze jednu realitu, ke které je odkazováno).

Attention à la voiture! (je tam pouze jedno auto v dané situaci) X *Attention à cette voiture!* (jsme nuceni mezi vícero auty hledat, o které auto se jedná)

2. funkce je **anaforická**:

J'ai planté un petit sapin. Mais ce sapin/ cet arbre ne pousse pas vite.

Pierre est encore en retard. Cet étourdi a du oublier l'heure. Determinant v tomto případě odkazuje na již zmíněného referenta (identického či odlišného například hyperonymem).

3. funkce je **kataforická**:

Tu te souviens de cette voisine qui nous faisait de si bons gâteaux? Determinant slouží k připomenutí referenta z minulosti (méně časté).

Ukazovací determinanty jsou také používány pro zdůraznění jednoho objektu z několika možných, přičemž příklonka-*ci* odkazuje vždy na objekt, který se nachází blíže než objekt uvedený příklonkou-*là*: *Voulez-vous ce collier-CI ou ce collier-LÀ?*

2.1.2.2 Členy (Articles)

Člen je charakterizován jako minimální determinant, jehož funkcí je aktualizovat jméno nebo ho realizovat ve větě (pokud si ovšem význam slova neřádá užití jiného determinantu). Hlavní změnou oproti starofrancouzštině je v současné francouzštině běžné užívání členu dělivého (*article partitif*). Rovněž případů, kdy dochází k absenci členu (*absence d'article*) je oproti starofrancouzštině výrazně méně. Ve srovnání se starofrancouzštinou ubylo tvarů členů z důvodu redukce pádů (stejně jako v případě

přivlastňovacích determinantů). Současná francouzština též vytvořila z dělivého členu tvar pro množné číslo členu neurčitého *des*, zatímco ve starofrancouzštině množné číslo neurčitého členu neexistuje.

Z hlediska morfoložického:

Člen určitý (*Article défini*) (Riegel, 2009: 282 - 283)

Tabulka 12 Člen určitý (Article défini)

	SINGULIER		PLURIEL	
	Devant consonne	Devant voyelle	Devant consonne	Devant voyelle
MASCULIN	le	l'	les [le]	les
FÉMININ	la			[lez]

Z tabulky vyplývá, že člen určitý rozlišuje rod pouze v jednotném čísle: *le manteau, la voiture x les manteaux, les voitures*

V případě, že podstatné jméno, které člen doprovází, začíná samohláskou či němým **h**, dochází k elizi (pouze v případě jednotného čísla): *l'escalier, l'hôtel, l'arme*

V množném čísle se v případě podstatných jmen, jež začínají samohláskou či němým **h**, mění výslovnost přidáním hlásky na „z“: *les enfants, les yeux*

Spojením členu určitého s předložkou **à** nebo **de** vznikají v rodě mužském (v případě, že nedochází k elizi) a v množném čísle stažené tvary:

Rod mužský sg: de + le = **du**

Množné číslo: de + les = **des**

Rod mužský sg: à + le = **au**

Množné číslo: à + les = **aux**

Člen neurčitý (*Article indéfini*) (*ibid.*: 292 -294)

Tabulka 13 Člen neurčitý (Article indéfini)

	SINGULIER	PLURIEL
MASCULIN	un	des
FÉMININ	une	

Člen neurčitý je obecně nejrozšířenějším determinantem, který referuje na podstatná jména počítatelná, která nejsou determinována jiným způsobem. Na rozdíl od členu určitého zde nedochází k elizi v jednotném čísle. Ovšem v případě, že podstatné jméno v rodě mužském začíná samohláskou nebo němým **h**, dochází ke změně výslovnosti přidáním hlásky „z“. Jako u členu určitého existuje v množném čísle jen jeden tvar pro oba rody (v případě, že do nominální skupiny vstupuje ještě další člen jako např. přídavné jméno, tvar *des* se zkracuje na *de* či případně *d'*): *des roses x de belles roses x d'assez belles roses*

De je rovněž variantou neurčitého členu, který se užívá jak s počítatelnými, tak nepočítatelnými substantivy a vyjadřuje zápor: *Je n'ai pas vu de chat.* (ve smyslu žádnou kočku)

Člen dělivý (Article partitif) (ibid.: 292 - 296)**Tabulka 14 Člen dělivý (Article partitif)**

	SINGULIER		PLURIEL
	devant consonne	devant voyelle	des
MASCULIN	du	de l'	
FÉMININ	de la		

Rozdíl v použití členu neurčitého a dělivého tkví v povaze podstatné jména, k němuž se člen váže; zda je konkrétní, abstraktní, pomnožné či počítatelné. V čísle jednotném rozlišuje rod mužský a ženský, tvar pro číslo množné je jeden a stejný jako pro člen neurčitý. V jednotném čísle dochází k elizi tam, kde podstatné jméno začíná samohláskou či němým **h**, (jako v případě členu určitého) a v množném čísle se v těchto případech mění výslovnost přidáním hlásky **z**. Běžné gramatiky považují *des* za plurál od tvaru *un* a *une*, stejně jako od tvaru *du* a *de la*, nicméně je toto dělení poněkud

problematické. V podstatě platí, že tvar *des* je mnohem bližší členu dělivému než neurčitému; např.: *des hommes, des épinards*.

Z hlediska syntaktického:

Základní funkce členů lze zjednodušeně znázornit v následující tabulce. (Hendrich, 1991: 196)

Tabulka 15 Základní funkce členů

Podstatné jméno ve významu:		
Obecném	blíže neurčeném	
blíže určeném (jedinečném)	počítatelném	nepočítatelném
ČLEN URČITÝ	ČLEN NEURČITÝ	ČLEN DĚLIVÝ
le (l')	un	du (de l')
la (l')	une	de la (de l')
les	des	des

Z tabulky je patrné, že člen určitý má dvě funkce: obecnost a určenost (jedinečnost); naproti tomu člen neurčitý a člen dělivý slouží k vyjádření stejné funkce, a to neurčenosti.

Člen určitý (*Article défini*) (Riegel, 2009: 283 - 285)

Členu určitého se užívá v případech, kdy je zřejmé o co, či o koho se jedná. Člen určitý předpokládá existenci a jedinečnost: *l'archevêque de Paris*, zároveň však člen určitý může označovat celou kategorii: *aimer les livres*. Singulární forma určitého členu může vyjadřovat také obecnost týkající se celé kategorie: *le chien est l'ami de l'homme*.

Reference tedy může být jednak specifická (*spécifique*) - týká se konkrétních jedinců či naopak generická (*générique*) - týká se celé třídy nebo pod-třídy jedinců¹⁹.

příklad specifického užití: *passé-moi le livre*

---

¹⁹ Odtud problém tzv. ambiguité (le chien aboie = konkrétní pes štěká anebo obecně psi štěkají), záleží na kontextu a situaci viz Riegel, 2009: 284

příklad generického užití²⁰: *il faut que le livre cesse d'être une marchandise comme une autre*

Členu určitého se užívá pro označení podstatných jmen látkových (*noms massifs*) v obecném smyslu (zvláštní okolnosti tohoto typu podstatných jmen jsou vyjadřovány členem dělivým): *le vin/ la faire/ le courage/ la tendresse*.

Členu určitého se užívá obvykle i tam, kde by jiné jazyky pravděpodobně využily spíše tvarů determinantu přivlastňovacího, a to tam, kde je část anaforicky vztahována k celku: *Il a les yeux bleus. Cette voiture a reçu un choc sur l'aile. Sa mère lui a tiré les oreilles. Il s'est lavé les mains.*

Člen neurčitý (*Article indéfini*) (*ibid.*: 293 - 295)

Členu neurčitého je užíváno jak pro referenci specifickou (*spécifique*), tak i generickou (*générique*). Představíme si zde oba případy:

I. Specifické užití (*Emplois spécifique*):

1. **existenciální** (*existentiels/faibles*) – uvádějí existenci podstatného jména, jež uvozují (opakem by tedy bylo užití *aucun, pas un*): *Un enfant jouait dans la cour. = il y avait un enfant qui jouait dans la cour. (il y a un X qui ...)*
2. **partitivní** (*partitif* nebo *forts*) – v případě, že je existence podstatného jména předpokládána (pokud je např. součástí celku uvedeného dříve), tak neurčitý člen slouží k tomu, aby izoloval podstatné jméno od zbytku: *Les élèves avaient organisé un jeu de chat perché. Mais un enfant ne jouait pas.*
3. **virtuelní existence** (*existence virtuelle*): *Je cherche un enfant blond pour tenir le rôle de Cupidon* (člen neurčitý je zde nahraditelný *quelconque, quelque, certain*)
4. **záměna identity** (*variation d'identité*): *Chaque soir, une cigogne survole la maison* – ne nutně ta samá, ale každý večer jedna)

---

²⁰*Sens générique* může být prokazatelný dislokačním testem, a sice použitím *ça*: *Le(s) chien(s), ça aboie. Le(s) roman(s), j'aime ça.* U *sens spécifique* používáme zájmeno osobní: *Le chien, il a encore aboyé.* (Riegel, 2009: 284)

II. Generické užití (*Emplois générique*):

1. To je případ, kdy podstatné jméno doprovázeno členem neurčitým je považováno za **reprezentativní** (typický) příklad celé třídy: *Une grammaire est un outil de travail. Autrefois, un enfant ne parlait pas à table.*
2. V případě, že je nominální skupina v pozici podmětu, jeho generický smysl je **podmíněn přísudkem**, který musí platit pro celou třídu (test extrakce za pomoci *ça*): *Un stylo, ça ne se prête pas/*Un stylo, il ne se prête pas.*
3. Pokud je člen neurčitý použit ve spojení s **hromadnými podstatnými jmény** (*noms massifs*), má význam nějaké individuální interpretace: *Une eau - l'eau d'Évian*

Člen dělivý (*Article partitif*) (*ibid.*: 295 - 297)

Členu dělivého se užívá před podstatnými jmény hromadnými/látkovými (*massif de matière*): *du plâtre, de la farine, ...* a před podstatnými jmény abstraktními: *du courage, de la lâcheté, ...* V případě, kdy se pojí s podstatným jménem počítatelným, člen dělivý poukazuje na tzv. masifikaci (*massification*): *Il a du retard x un retard de dix minutes*

Z hlediska syntaxe je u členu dělivého zajímavé, že jen zřídkakdy stojí v pozici podmětu: *Du pain se trouvait sur la table. De l'eau a coulé sous les ponts.*

Absence členu (*Absence d'article*) (Riegel, 2009: 308 – 319 a Hendrich, 2001: 205 – 226)

Vynechávání členu v současné francouzštině se příliš neliší od starofrancouzštiny, pouze je tento jev méně častý. Uvedeme zde jen hlavní případy, kterých se týká, neboť není předmětem této práce. Jsou to: **podstatná jména vlastní; nadpisy, oslovení, zvolání a rozkazy; výčty osob a věcí; některá přísloví a ustálená spojení**. Členu se rovněž zpravidla ne užívá tam, kde je podstatné jméno uvozeno **jiným determinantem či číslovkou**.

2.1.2.3 Neurčité a číselné determinanty (*Déterminants dits indéfinis et numéraux*)

Problematika neurčitých determinantů je, jak již bylo řečeno, poměrně komplexní, a bude zde zmíněna jen okrajově.

Neurčité determinanty v užším smyslu slova ²¹ (*déterminants dits indéfinis*) označují neurčité množství, zatímco ty číselné (*déterminants numériques*) množství konkrétní: *quelques pommes x deux pommes*

Užití neurčitých determinantů je úzce spojeno se sémantickou kategorií jmen, která doprovázejí: zda-li jsou konkrétní (*chat*), abstraktní (*courage*), počítatelná (*pomme*), nebo nepočítatelná (*lait*). (Riegel, 2009: 292)

Mezi nejznámější neurčité determinanty patří (kromě členu neurčitého a dělivého) tyto: *aucun(e)*, *certain(e)(s)*, *chaque*, *différents*, *divers*, *maint*, *nu(le)*, *plusieurs*, *quelque(s)*, *tel(le)*, *tout(e)(s)* (Grevisse, 2008: 803)

Determinanty *autre*, *même a quelconque* mají poněkud speciální statut. Mají jisté vlastnosti společné s neurčitými determinanty, ale jelikož se obvykle pojí s dalším determinantem, jsou některými gramatikami považována spíše za *adjectifs indéfinis*, popř. *prédeterminants*. (*ibid.* : 738)

Neurčité determinanty je ještě možné dále dělit ze sémantického hlediska na tři podskupiny: (Wilmet, 1998: 115) kvantifikanty (*les quantifiants*), kvantifikanty – charakterizanty (*les quantifiants – caractérisants*) a charakterizanty (*les caractérisants*)

1. *Quantifiants*: patří mezi ně determinanty, které poukazují vždy na množství jednotek, a to buď na a) nulové množství (*aucun*, *nul*) nebo b) pozitivní množství (*quelques*, *plusieurs*, *maint*, *beaucoup de*) nebo c) celkové množství (*chaque*, *tout*).
2. *Quantifiants – caractérisants*: patří sem determinanty, které se pojí jen s počítatelnými podstatnými jmény a jsou užívány vždy v plurálu. Označují blíže neurčené množství, ke kterému přidávají zpravidla ještě nějakou informaci navíc. Jsou to např. *certain*, *quelques*, *divers*, *différents*.
3. *Caractérisants*: nepoukazují na množství jednotek, ale pouze na jejich identitu či kvalitu. Např. *quelque*, *n'importe quel*, *quelconque*, *tel*; *certain*, *même*, *autre*.

Na závěr stojí za povšimnutí následující **vlastnosti** všech neurčitých determinantů (tedy i členu neurčitého a dělivého): Neurčité determinanty prezentují referenta jako jednotlivce (bytost nebo věc), který je neidentifikovatelný pro posluchače

---

²¹ vl. pozn.: z důvodu odlišení od celé skupiny „neurčité determinanty“, kam se řadí i člen neurčitý a dělivý

(neznamená to ovšem nutně, že mluvčí neví, o koho či o co se jedná): (Leeman, 2004: 45 - 46) *J'ai vu le garagiste. x J'ai vu un garagiste.* V prvním příkladě *garagiste* užití členu *l'(le)* mluvčím poukazuje na fakt, že posluchač ví, o kterého mechanika se jedná. V příkladě druhém výběr neurčitého členu znamená, že mluvčí buď ignoruje identitu mechanika, nebo ví či jen předpokládá, že posluchač ji bude ignorovat, anebo tuto informaci nepovažuje za podstatnou.

Lze tedy říci, že neurčité determinanty spojuje to, že uvádí substantiva, která jsou prezentována posluchači jako neznámá. Zatímco neurčitý člen nepředpokládá jedincovou existenci – je ne-existenciální (*non existentiel*): *Je cherche un garagiste honnete.* (existuje vůbec?), člen určitý je vždy existenciální (*existentiel*): *Je cherche le garagiste honnete.* (existuje, jen jsem ho ještě nepotkal)

Z tohoto rozdělení je zřejmé, že by to měly být především determinanty určité, které budou hrát roli v anaforizačním procesu.

2.2 Základní pojmy textové lingvistiky

V následující části jsme si vytkli za cíl popsat základní pojmy textové lingvistiky, z nichž nejpodstatnějším je pro účely této práce pojem (ko)reference. Nejčastěji užitými zdroji pro tuto část práce byly publikace *Grammaire méthodique du français* od **M.Riegela** a *La linguistique textuelle: Introduction à l'analyse textuelle des discours* od **J.M. Adama**.

Textová lingvistika je jednou z nejmladších lingvistických disciplín, neboť se rozvíjí v 60. a 70. letech 20. století. Předmětem této lingvistické disciplíny je, jak již sám název napovídá, text. (Jaklová, 1991: 5) **Text** je jednotka kvantitativně a kvalitativně odlišitelná od věty. Synonymem pro text je rovněž jazykový projev, rozhovor či komunikát. (*ibid.*: 21)

Jedním z hlavních důvodů pro vznik samostatné lingvistické disciplíny zabývající se textem je fakt, že při komunikaci produkujeme celé texty, nikoli jen samotné věty; jinými slovy tedy máme tzv. **textovou kompetenci** (*compétence textuelle/discursive*). Druhý důvod je spíše pragmatický, neboť určité gramatické problémy nejsou řešitelné z hlediska pouhé věty a je třeba znát kontext pro jejich vyřešení. Tento problém se týká např: (ko)reference zájmen, rozdílu mezi členem určitým a neurčitým nebo užití různých slovesných časů.

Přirozený jazyk je systém znaků, který je využíván především pro výměnu

informací týkajících se věcí kolem nás. Tento proces se nazývá **řečový akt** (*Acte de langage*) a je vždy provázen nějakým záměrem. Produkt tohoto aktu je poté již zmíněný text, který má několik nedílných složek. (*ibid.*: 26) Jsou to jednak účastníci komunikace: mluvčí, adresát, příjemce (*l'énonciateur, le destinataire, le récepteur*), dále systém komunikačních prostředků, časoprostorové podmínky komunikačního aktu, hmotný materiál, věcné obsahy (jevy) a jejich souvislosti (např. záměr) a samozřejmě produkt komunikačního aktu: samotný text (komunikát).

Jednou ze základních teorií zabývajících se komunikativním jednáním je teorie řečových aktů a není tedy možné ji mezi základní pojmy textové lingvistiky nezařadit. Jejimi zakladateli jsou **J. L. Austin a J. R. Searle**. (Adam, 2008: 8) Teorie vychází z toho, že cílem užití jazyka (*langage*) není jen zprostředkování daného stavu věcí, jazyk (*langue*) je především prostředkem reagování na realitu. Ve chvíli, kdy je pronesena nějaká věta v určité komunikační situaci, jedná se již o řečový akt, jehož cílem je měnit stávající stav věcí. Řečové akty jsou jazykové jednotky, které vyjadřují konkrétní účel spojený s jazykovým chováním, př. slib, omluva, blahopřání, atd. : (Riegel, 2009: 979 - 980)

Je déclare la séance ouverte. Je jure de dire toute la vérité, rien que la vérité. Je te baptise au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit.

V teorii řečových aktů rozeznáváme tři základní typy řečových aktů:

I. Lokuční akt (*Un acte locutoire*) - jeho podstatou je, že se něco vyjadřuje a má tři části: produkují se zvuky, které se skládají ve slova a věty, a ty vytvářejí referenční vztah. Výsledkem tohoto procesu je výpověď, která nese smysl.

II. Ilokuční akt (*Un acte illocutoire*) - je to řečový akt v pravém smyslu slova. Tím, že se něco říká, se realizuje určitý druh chování, např. výzva, otázka, slib atd.

III. Perlokuční akt (*Un acte perlocutoire*) - je to efekt na posluchače, kterého se podařilo dosáhnout, je tedy měřítkem úspěchu nebo neúspěchu ilokučního aktu.

Text je jedním z komplexních jazykových projevů a musí splňovat několik kritérií. Ty se dají rozdělit do několika skupin, a sice na interní kritéria, kritéria vztahu mezi mluvčím a příjemcem, vztahu mezi textem a jeho kontextem a rovněž vztahu mezi textem a žánrem.

Mezi interní kritéria počítáme textovou koherenci (*cohérence textuelle*) a kohezi

(*cohésion textuelle*) textu. **Koherenci** je míněna sémantická struktura a vnitřní „logika“ textu. Aby byla zajištěna koherence textu, je nezbytné, aby jeho jednotlivé části spolu souvisely a text byl tedy srozumitelný pro svého recipienta (zjednodušeně řečeno koherence v textu zajišťuje smysluplnost textu). **Kohezi** se rozumí formální vztahy mezi účastníky diskursu. Koheze textu se projevuje tím, že jsou jeho složky textu efektivně propojeny, nedochází ke zbytečnému opakování a (ko)referenční vztahy jsou přehledné (jinými slovy textovou kohezi je míněna srozumitelnost textu). Kritéria týkající se vztahů mezi mluvčím a příjemcem, textem a kontextem a žánrem jsou zejména intencionalita, akceptabilita, informativita, situacionalita a intertextualita.

J.-M. Adam rozlišuje pět základních typů operací²², které společně zajišťují textovou kohezi. Každá z těchto operací je faktorem textuality, ale žádná z nich nedokáže textovou koherenci zajistit sama o sobě, navzájem se tedy kombinují. Tyto operace spojují základní jednotky textové lingvistiky a těmi jsou pro **J.-M. Adama** « **proposition-énoncés** ». ²³ (Adam, 2008: 63)

Nyní si vysvětlíme pojem, na jehož základě se vytváří anaforický vztah mezi antecedentem a anaforizovaným jmenným syntagmatem. Jedná se o **akt reference** (*acte de référence*). Referencí se rozumí proces nebo funkce, kterou jazyk za pomoci jazykových prostředků (slova, syntagmata, věty) odkazuje na svět, na extralingvistickou realitu reálnou nebo domnělou. (Riegel, 2009: 959) Reference je tedy vztah mezi lingvistickou jednotkou a jejím referentem. Je **exoforická** (*exophorique*), neboť referuje směrem ven, na extralingvistickou realitu. (Adam, 2008: 84) Např. výraz **mon cousin Gérard** (Riegel, 2009: 959) označuje osobu mužského pohlaví, která se

---

²² jsou to: *Liages du signifié (Anaphores, Isotopies)*, *Liages du signifiant, Implications (Ellipses, Implicites)*, *Connexions (Connecteurs, Organismes, Marqueurs)*, *Séquence d'actes de discours* (Adam, 2008: 83)

²³ všechny proposition-énoncés mají tři komplementární dimenze:

une dimension énonciative [B] qui prend en charge un

contenu référentiel [A] et lui donne une certaine

potentialité argumentative [C] qui lui confère une force ou valeur illocutoire plus ou moins identifiable (Adam, 2008: 69)

jmenuje Gérard a je s mluvčím spojena příbuzenským vztahem, který je vyjádřen slovem « cousin ».

Typy reference podle M. Riegela (Riegel, 2009: 962 -964):

1. Generická (générique): *Les baleines sont des mammifères. Une baleine est un mammifère. La baleine est un mammifère.*

Referent v tomto typu reference odkazuje na celek (*les baleines* popisují celou třídu, *une baleine* jeden reprezentativní příklad celé třídy a *la baleine* typický příklad mající všechny znaky celé třídy).

2. Konkrétní (particulière): *Une/ la/ cette/ votre baleine a été heurtée par un chalutier. Ils/quelques-uns/les autres sont partis.*

Referent zde naopak odkazuje na jednotlivce. Tento typ reference můžeme nadále ještě dělit:

a) **specifická (spécifique):** *George a rencontré une Tahitienne.*

Referent je zde prezentovaný jako existující a identifikovatelný v dané situaci.

b) **nespecifická (non-spécifique):** *George veut épouser une Tahitienne.* (= jedno jakou, ale není to jediná možná interpretace)

Referent odkazuje na něco (někoho), co má určité vlastnosti, ale není záruka týkající se jeho existence v okolí mluvčího.

c) **přívlastková (attributive):** *Le meurtrier de Smith (quel qu'il soit) est fou.*

V globální interpretaci věty je něco (někdo) známý či neznámý popsán výrazem, který je důležitý (věta může být interpretována jako: « *Il faut être fou pour avoir tué Smith* »).

Gramatické prostředky reference jsou různé. (*ibid.*: 963 - 964) Z lexikálně-syntaktického hlediska může být reference (*expression référentielle*):

a) **denominativní (dénomminative)** - takto je nazýván případ, kdy je reference tvořena za pomoci vlastního jména: *Paul aime Virginie.*

b) **určitá (définie)** - reference je zde tvořena prostřednictvím členu následovaného jménem s nebo bez modifikátoru (*modifieur*): *Le chien est parti. Le chien de Paul/ Le chien que j'ai acheté hier au marché de Pfaffenheim s'est enfui.*

c) **demonstrativní** (*démonstrative*) - reference vzniká za pomoci ukazovacího determinantu/zájmena, který uvádí nominální skupinu: *Ce chien aboie tout le temps. Celui-ci est plus beau que celui-là.*

d) **pronominální** (*pronominale*) - v tomto typu se užívá zájmen, která uvádějí nominální skupinu: *Quelqu'un (d'intéressant). Chacun s'est exprimé. Qui a éternué?*

e) **neurčitá** (*indéfinie*) - zde reference vzniká užitím neurčitého determinantu: *Il élève un/des/plusieurs/quelques/cinq, etc., chiens*

V případě, že se reference týká přímo konkrétní komunikační situace, jedná se o **referenci situační/ deiktickou** (*situationnelle/ déictique*): *Depuis quand portes-tu cette casquette?*

Za předpokladu, kdy k referenci nedochází přímo, ale přes další segmenty v textu, uvažujeme o **referenci anaforické** (*anaphorique*): *Paul est parti précipitamment: Il avait oublié son chapeau.*

Kromě již zmíněného vztahu reference se můžeme setkat se vztahem koreference (*coréférence*). K tomuto jevu dochází v případě, kdy vztah reference není exoforický a vzniká prostřednictvím odkazu jedné části textu na jinou část toho samého textu. Koreference je tedy vždy **endoforická** (*endophorique*) a lze ji dále rozlišovat na dva typy: (Leeman, 2004: 86)

a. směrem zpět (*en amont*) – **anafora** (*anaphore*): *J'ai vu Paul; il avait l'air malade.*

b. směrem dále (*en aval*) – **katafora** (*cataphore*): *Quand je l'ai vu, Paul allait partir.*

2.3 Anafora a její typy

Ke zpracování této části práce jsme použili čtyři různé publikace; jmenovitě *Les déterminants du nom en français* od **D. Leeman**, *La linguistique textuelle: Introduction à l'analyse textuelle des discours* od **J.-M. Adama**, *L'Anaphore associative* od **G. Kleibera** a *Grammaire méthodique du français* od **M. Riegela**. Jelikož je typologie anafor nejednotná, jen okrajově zde nastíníme jiné možné typologie než typologii pocházející od **M. Riegela**, neboť ta se nám zdá být nejvhodnější pro účely následné analýzy anaforizovaných jmenných syntagmat v praktické části této práce.

V textu je ze zřejmých důvodů často třeba zmínit tytéž prvky. Nicméně aby byl text koherentní, je třeba se vyvarovat příliš častému opakování totožných lexikálních jednotek. Jedním z prostředků, které slouží k tomu, aby text zůstal koherentním, je anafora (*anaphore*). Ta se tradičně definuje jako „opakování již zmíněné jednotky v textu“.²⁴ Přesněji řečeno, výraz je anaforický, jestliže jeho interpretace závisí na jiném výrazu v textu. (Riegel, 2009: 1029)

*Př.: Depuis trois jours la seule distraction de Mme de Rênal avait été de tailler et de faire en toute hâte par Élisa une robe d'été, d'une jolie petite étoffe fort à la mode. À la peine **cette robe** put-elle être terminée quelques instants après l'arrivée de Julien; Mme de Rênal **la** mit aussitôt. (ibid.: 1029)* V uvedeném příkladu se výrazy *cette robe* a *la* vztahují anaforicky k *une robe d'été*. → *une robe d'été – cette robe, la*

M. Riegel rozlišuje v zásadě následující typy anafor: **pronominální, adverbialní, verbální, adjektivální a nominální**. (Riegel, 2009: 1034 – 1043) Vidíme, že jeho typologie je založena hlavně na jazykových prostředcích, kterými se jednotlivé typy anafor projevují. Vychází zejména z morfologické klasifikace. Vzhledem k tomu, že téma této práce je nominální anafora a determinanty, které jsou chápány jako její exponenti, rozhodli jsme se tuto typologii představit nejpodrobněji, neboť je nepřehlednější a účelům následné analýzy textu *Aucassin et Nicolette* nejvíce vyhovuje. Nicméně je třeba podotknout, že typologie anafor je, jak již bylo řečeno, velmi nejednotná a mnohdy se liší autor od autora.²⁵ Anaforické vztahy jsou velmi rozmanité a ne vždy je možné jednoznačně určit, o jaký typ, případně, zda-li vůbec se v daném případě jedná o anaforu (nejproblematictější se z tohoto hlediska jeví zejména anafora asociativní, která závisí spíše na extralingvistických faktorech, například na dobovém kontextu).

Na úvod si ještě představíme dva typy (nebo spíše souhrnné skupiny) anafor, které vycházejí z povahy vztahu mezi jmennými syntagmaty, a sice, zda-li je tento vztah koreferentní či nikoliv.

---

²⁴Riegel, 2008: 1029: «L'anaphore se définit traditionnellement comme toute reprise d'un élément antérieur dans un texte. »

²⁵ např. D. Leeman rozlišuje mezi **anaforou asociativní a koreferenční a dále anaforou nominální nebo lexikální úplnou (*fidèle*) a neúplnou (*infidèle*)**

2.3.1 Koreferenční anafora (Anaphore coréférentielle)

Do skupiny koreferenčních anafor se řadí všechny anafory, v nichž anaforizovaný výraz a jeho předchozí označení popisují stejný prvek (resp. obě dvě nominální skupiny odkazují na ten samý prvek), anaforický vztah je tedy v tomto případě přímý (*direct*)²⁶. Anaforizovaný výraz musí být dále uveden determinantem a to nutně **determinantem určitým** (členem určitým, determinantem přivlastňovacím nebo ukazovacím), příp. **zájmenem** (v případě pronominální anafory). (Leeman, 2004: 90) Do této skupiny tedy patří např: nominální (lexikální) anafora (*anaphore nominale/lexicale*) nebo pronominální anafora (*anaphore pronominale*).

Př.: Il était une fois un bûcheron et une bûcheronne qui avaient sept enfants, tous garçons: l'ainé n'avait que dix ans, et le plus jeune n'en avait que sept. On s'étonnera que le bûcheron ait eu tant d'enfants en si peu de temps; mais c'est que la Providence leur en donnait souvent deux à la fois. (ibid.: 89) → un bûcheron – le bûcheron

2.3.2 Nekoreferenční anafora (Anaphore non-coréférentielle)²⁷

V těchto typech anafor není referent anaforizovaného výrazu výslovně označen předchozím termínem a vztah mezi anaforizovaným výrazem a původní jednotkou je dán jinými než čistě jazykovými prostředky. Tento vztah nejčastěji vyplývá z kontextu, který anaforizovaný výraz předchází (vztah vzniká například na základě podobnosti či kulturní tradice). (Riegel, 2009: 1031) Do této skupiny anafor patří asociativní anafory (*anaphores associatives*).

Př.: Traversant une magnifique forêt à la tombée du jour, ils décidèrent de s'arrêter dans une clairière pour y passer la nuit. (Leeman, 2004: 88) → une magnifique forêt – une clairière

Př.: À Paris, ils roulent comme des fous. (Riegel, 2009: 1031) → à Paris – ils

2.3.3 Pronominální anafora (Anaphore pronominale)

Anaforický vztah zde spočívá v plném nahrazení původního prvku v textu zájmenem. Zájmena, která reprezentují předchozí nominální skupinu, jsou různá: osobní

---

²⁶ z tohoto důvodu je také možné tento typ nazývat jako anaforu přímou (*anaphore directe*)

²⁷ příp. *anaphore indirecte/ anaphore in absentia*

zájmena třetí osoby (*les pronoms personnels de troisième personne*), ukazovací zájmena (*les pronoms démonstratifs*), přivlastňovací, vztažná a neurčitá zájmena (*possessifs, relatifs, indéfinis*). (*ibid.*: 1035) Z hlediska koheze textu je tento typ anafory jedním z nejdůležitějších, jelikož umožňuje vyhnout se neustálému opakování nominálních syntagmat tvořených podstatnými jmény.

Př.: Dans le lac d'Annecy, trois jeunes gens nageaient. L'un, Janinetti, disparut. Plongeurs des autres. Ils le ramenèrent, mais mort. (Adam, 2008: 86) → l'un, Janinetti – le

2.3.3.1 Pronominální anafora úplná²⁸ (La représentation totale)

Jedná se o podtyp pronominální anafory, kdy zájmeno zcela zastupuje předchozí nominální skupinu.

Př.: L'Oiseau Bleu écoutait ; et plus il écoutait, plus il se persuadait que c'était son aimable princesse qui se plaignait. (Riegel, 2009: 1035 - 1036) → l'Oiseau Bleu – il, il

2.3.3.2 Pronominální anafora neúplná²⁹ (la représentation partielle)

Další podtyp pronominální anafory, ve kterém zájmeno reprezentuje pouze část původní nominální skupiny. Pro tento typ anafory se užívá zájmena *EN*.

Př.: Elle a acheté des pommes. Elle en a mangé plusieurs/ trois/ beaucoup (ibid.: 1036) → des pommes – en (+ plusieurs/ trois/ beaucoup)

Dále se z jazykových prostředků pro tento typ anafory používají neurčité determinanty (*indéfinis*) a číslovky (*numéraux*).

Př.: Dans ma rue, il y a deux boutiques. Dans l'une on vend de l'eau, dans l'autre on vend du lait. La première n'est pas sympathique, mais la seconde en revanche l'est. (ibid. : 1036) → deux boutiques – l'une, l'autre – la première, la seconde

---

²⁸ vl. překlad

²⁹ vl. překlad

2.3.3.3 Pronominální anafora resomptivní/ shrnující ³⁰ (Anaphore résomptive)³¹

Některá zájmena mohou reprezentovat celou větu nebo dokonce určitý úsek textu. Tuto funkci má především osobní zájmeno třetí osoby (*pronom personnel de 3e personne*) a ukazovací zájmena středního rodu (*pronoms démonstratifs neutres*).

Př.: *J'avais huit ans lorsque la guerre éclata. Je fréquentais le lycée Barholdi à Colmax. Ceci afin d'éviter la contamination de l'école communale, où les enfants de ces « gens du peuple » auraient pu exercer une mauvaise influence sur moi. (ibid.: 1034) → Je fréquentais le lycée Bartholdi à Colmax. – ceci*

2.3.3.4 Pronominální anafora empatická (Anaphore empathique)

V tomto podtypu pronominální anafory dochází k jevu, kdy anaforizovaná zájmena mohou poukázat na nové specifické poznatky, které se netýkají referentů samotných, ale pocitů, vášní a psychologických postojů k nim.

Př.: *Elle est fort gentille ! se disait-il ; elle est fort gentille, cette femme de médecin ! (Adam, 2008: 87) → elle – cette femme de médecin*

2.3.4 Adverbiální anafora (anaphore adverbiale)

Tento typ anafory se vyskytuje tehdy, kdy to jsou z jazykových prostředků příslovce, která shrnují předchozí části textu (např. *ainsi, pareillement, là*).

Př.: *Il est une contrée qui te ressemble, où tout est beau, riche, tranquille et honnête, où la fantasia a bâti et décoré une Chine occidentale, où la vie est douce à respirer, où le bonheur est marié au silence. C'est là qu'il faut aller vivre, c'est là qu'il faut aller mourir ! (Riegel, 2009: 1041) → Une contrée ... – là*

---

³⁰ vl. překlad

³¹ V knize *La linguistique textuelle: Introduction à l'analyse textuelle des discours* od **J.-M. Adama** (s.87) nalezneme ještě zmínku o tzv. *Anaphore empathique*, kterou definovala italská lingvistka **Maria-Elisabeth Conte**.

2.3.5 Verbální anafora (anaphore verbale)

Slovesa se rovněž mohou vyskytnout v anaforickém vztahu. Ten se zpravidla uskutečňuje za pomoci slovesa *faire*, které reprezentuje jiné sloveso popisující proces.

*Př.: Il court plus vite que je ne **faisais** à son âge. (ibid. : 1041) → court – faisais*

2.3.6 Adjektivální anafora³² (anaphore adjectivale)

K tomuto typu anafor dochází užitím přídavného jména, determinantu, příslovce nebo zájmena *tel*.

*Př.: Le monde a abandonné la Rwanda. **Tel** est le sentiment de Kofi Annan. (ibid.: 1042) → Le monde a abandonné la Rwanda – Tel*

Nyní přistoupíme k typu anafory, která je pro nás nejdůležitější, a sice k anafoře nominální. Představíme si její podtypy a budeme přitom rovněž vycházet z typologie **M. Riegela**, který rozlišuje: **nominální anaforu úplnou, neúplnou, konceptuelní a asociativní**. Tyto jednotlivé podtypy budeme také následně hledat v praktické části této práce.

2.3.1 Nominální anafora (Anaphore nominale)

Nominální anafora je nejčastěji typem koreferenční anafory, kde jsou anaforizované nominální skupiny uváděny zejména³³ určitými determinanty (*déterminants définis*), tj. členem určitým (*article défini*)³⁴, přivlastňovacími anebo ukazovacími determinanty (*déterminants possessifs ou démonstratifs*)

*Př.: Il y avait une fois un marchand qui était extrêmement riche. Il avait six enfants, trois garçons et trois filles, et comme **ce marchand** était un homme d'esprit, il n'épargna rien pour l'éducation de ses enfants. (ibid.: 1037) → un marchand – ce marchand*

---

³² Vlastní pojmenování viz Riegel, 2009: 1041 (*orig. L'adjectif tel*)

³³ **D. Leeman** popisuje případy, kdy se neurčité determinanty podílejí na anaforizačním procesu v případech asociativní anafory. (Leeman, 2004: 100)

³⁴ z tohoto důvodu je možné ještě rozlišovat mezi *Anaphore définie* a *Anaphore démonstrative*

2.3.1.1 Úplná³⁵ nominální anafora (anaphore fidèle)

V tomto typu anafory se jedná o zopakování podstatného jména s pouhou výměnou determinantu tvořícího spolu se jménem původní nominální skupinu, přičemž lze říci, že nejčastěji dochází k výměně neurčitého determinantu za determinant určitý (člen určitý, přivlastňovací nebo ukazovací determinant).

*Př.: À son âge, - pas tout à fait huit ans-, j'étais curé sur un mur. **Le mur**, épais et haut, qui séparait le jardin de la basse-cour. (ibid.: 1037) → un mur – le mur*

2.3.1.1 Neúplná nominální anafora (anaphore infidèle)

Stejně jako v případě úplné nominální anafory dochází k zopakování původní nominální skupiny, avšak s jistými lexikálními změnami a to například tak, že vlastní jméno může být reprezentováno nominální skupinou tvořenou jménem obecným. Vztah mezi oběma nominálními skupinami je tedy nepřímý.

*Př.: Stéphane Mallarmé a renouvelé la poésie du XIXe siècle ; **ce poète** a eu de nombreux disciples, dont Paul Valéry. (ibid.: 1038) → Stéphane Mallarmé – ce poète*

Často dochází k případům, kdy je anaforizovaný výraz vyjádřen synonymem nebo ekvivalentem k výrazu předchozímu.

*Př.: C'était un court manuscrit d'une cinquantaine de pages. Le docteur le feuilleta et comprit que **toutes ces feuilles** ne portaient que la même phrase indéfiniment recopiée, remaniée, enrichie ou appauvrie. (ibid.: 1038) → pages – toutes ces feuilles*

Podstatné jméno užitá v anaforizovaném výrazu může být rovněž hyperonymem (l'hyperonyme) předchozího jména.

*Př.: Utilisez un dictionnaire : **cet ouvrage** complétera utilement notre grammaire. (ibid.: 1038) → un dictionnaire – cet ouvrage*

Častým jevem je také případ, kdy je původní podstatné jméno nahrazeno výrazem k němu metaforickým.

*Př.: Le SIDA fait des ravages en Afrique. Les ONG souhaitent que les pays riches les aident davantage à lutter contre **cette plaie**. (ibid.: 1038) → le SIDA – cette plaie*

---

³⁵ vl. překlad

2.3.1.2 Nominální anafora konceptuální (Anaphore conceptuelle ou résomptive)

Zde podobně jako v případě pronominální anafory resomptivní (shrnující) nastává situace, kdy anaforizovaný výraz nereprezentuje jen jednu nominální skupinu, ale shrnuje obsah celé věty, odstavce nebo dokonce úseku textu.

Př.: *Notre chatte est passée sous une voiture. **Cet accident** a laissé des traces.* (ibid.: 1038) → *notre chatte est passée sous une voiture - cet accident.*

Často vzniká za užití prostředku nominalizace (*nominalisation*), a to na základě slovesa nebo přídavného jména, které ale nemusí nutně v předchozím kontextu figurovat.

Př.: *L'envieux alla chez Zadig, qui se promenait dans ses jardins avec deux amis et une dame, à laquelle il disait souvent des choses galantes, sans autre intention que celle de les dire. **La conversation** roulait sur une guerre que le roi venait de terminer heureusement contre le prince d'Hyrkanie, son rival.* (ibid.: 1039) → *il disait souvent des choses galantes, sans autre intention que celle de les dire. - La conversation*

2.3.1.3 Nominální anafora asociativní (anaphore associative)

Jedná se o nejobtížněji popsatelný a určitelný typ nominální anafory, neboť anaforizovaná nominální skupina není ve vztahu striktní koreference s předchozí nominální skupinou. Anaforický vztah je nepřímý, děje se na základě asociace, která může mít podobu např. stereotypního vztahu část – celek. Tato asociace mezi dvěma nominálními skupinami spočívá v obecné znalosti světa, sdílené určitým společenstvím.

Př.: *Et comme le voyageur passait alors devant l'église, les saints personnages qui étaient peints sur **les vitraux** parurent avoir de l'effroi. Le prêtre agenouillé devant **l'autel** oublia sa prière.* (ibid.: 1039) → *l'église - les vitraux, l'autel* (části kostela)

Asociativní anafora je velmi rozmanitá, rozhodli jsme se ji tedy ještě dále rozdělit. K tomuto účelu jsme využili knihu od **G. Kleibera**: *L'Anaphore associative*. Ze stejnojmenné knihy čerpá i **M. Riegel** při svém popisu jednotlivých podtypů asociativní anafory. Využijeme tedy již vybraných příkladů. G. Kleiber rozlišuje čtyři typy asociativních anafor a my je zde krátce představíme: (ibid.:1039)

1. Asociativní anafora meronymická (*anaphore associative méronymique*)

Jedná se pravděpodobně o nejtypičtější asociativní anaforu, jelikož se zde uplatňuje vztah část- celek (*partie-tout*)

Př.: *Il heurta un cycliste qui tournait sans prévenir. **La pédale** lui arracha le bas de son pantalon et lui lacéra la cheville.* (*ibid.*:1040) → *un cycliste – La pédale*

2. Asociativní anafora lokativní (*anaphore associative locative*)

Tento typ asociativní anafory spočívá ve funkčním, stereotypním nebo zejména lokativním vztahu mezi antecedentem a anaforizovaným výrazem.

Př.: *Nous entrâmes dans un village. **L'église** était située sur une butte. Rien n'était si beau, si leste, si brillant, si bien ordonné que les deux armées. **Les trompettes, les fifres, les hautbois, les tambours, les canons** formaient une harmonie telle qu'il n'y en esut jamais en enfer.* (*ibid.*:1040) → *Un village – l'église; Les deux armées – les trompettes, les fifres, les hautbois, les tambour, les canons*

3. Asociativní anafora funkční (*anaphore associative fonctionnelle*)

Asociativní anafora funkční je poměrně blízká meronymické anafoře, ale zatímco meronymická jména (*noms méronymiques*), tj. „části“ představují neměnný popis předchozích jednotek, jména funkční (*noms fonctionnels*) představují vztah pouze funkční, tj. dočasný.

Př.: *Louise aime bien aller à son club hippique. **La monitrice** s'occupe bien des enfants. Un camion a traversé la séparation centrale de l'autoroute. **Le conducteur** s'était endormi.* (*ibid.*: 1040) → *son club hippique – la monitrice; un camion – le conducteur*

4. Asociativní anafory aktanciální (*anaphore associative actancielle*)

Tento typ asociativní anafory se poněkud odlišuje od předchozích kategorií, neboť spočívá ve vztahu predikát (antecedent) – argument (anaforický výraz).³⁶ Anaforizované jméno zde reaguje na argument prezentovaný přísudkem předešlé věty. Je to poměrně zřídka se vyskytující typ asociativní anafory.

Př.: *Une journaliste russe a été assassinée. **Le meurtrier** n'a pas été retrouvé.* (*ibid.*:1040) → *assassinée – le meurtrier*

---

³⁶(Riegel, 2009: 1040): « sur une relation prédicat (antécédent) – argument (expression anaphorique) »

2.4 Hypotézy o roli jednotlivých determinantů jako prostředků anaforizace

Při vytváření této kapitoly jsme nejvíce čerpali z knihy od **D. Leeman**: *Les déterminants du nom en français*.

Všechny určité determinanty (člen určitý, přivlastňovací a ukazovací determinanty) mají jedno společné: prezentují podstatné jméno jako známé. Mohou mít tedy buď deiktickou anebo anaforickou funkci: (příp. také funkci kataforickou) (Leeman, 2004:78)

Je laisse la fenêtre ouverte. / Je laisse cette fenêtre ouverte. / Je laisse ma fenêtre ouverte. - ve všech případech účastník dialogu ví, o jaké okno se jedná, zatímco: *Je laisse une fenêtre ouverte.* - v tomto případě determinant neříká nic o identitě podstatného jména (*ibid.*: 43)

Člen určitý se zdá být nejvíce neutrální (*neutre*), nejméně sémanticky zatížený: nepředpokládá nic víc než existenci referenta (příp. jeho jedinečnost): *Elle rentra chez elle et passa une robe d'hôtesse; le vêtement lui allait à la perfection.* (*ibid.* : 101)

Přivlastňovací determinant přidává k tomu, co s sebou nese člen určitý nějakou informaci, nejčastěji upřesnění týkající se vztahu k nějaké osobě (funkcí přivlastňovacího determinantu je několik, vždy ovšem přináší oproti členu určitému informaci navíc): *Elle rentra chez elle et passa une robe d'hôtesse, puis elle vérifia sa tenue devant un miroir.* (*ibid.*: 101)

Ukazovací determinant přidává k tomu, co s sebou nese člen určitý navíc např: funkci upoutání pozornosti nebo subjektivní náhled na to, co uvozuje (je opět sémanticky silnější než člen určitý): *Elle rentra chez elle et passa une robe d'hôtesse, puis se demanda si cette tenue/ ce vêtement était bien approprié(e) pour la circonstance.* (*ibid.*: 101)

Existuje několik možností, podle kterých lze poznat antecedenta k anaforizovanému výrazu: (*ibid.*: 43 – 44)

a) lingvistickým kontextem – tím, co bylo např. nejprve uvedeno členem neurčitým a převzato podruhé se členem určitým: *On nous a conseillé de lire un roman et un poème. Je n'ai pas encore commencé le roman.* (*ibid.*: 43)

b) situačním kontextem (deiktickým)³⁷ – ze situace je zřejmé, o jaké podstatné jméno se jedná, např. je uvedeno ukazovacím determinanem a může na něj být poukázáno zároveň i gestem: *Il est élégant ce manteau...* (*ibid.*: 44)

c) společnými znalostmi - ty odkazují na situační kontext v širším slova smyslu (týká se případů asociativní anafory): *Il y a des embouteillages à cause du Salon.* (*ibid.*: 44) (účastníci konverzace ví, o jaký Salon se jedná, neboť např. žijí ve stejném městě a koná se jen jeden jednou ročně, apod.)

Určité determinanty se tedy svou vlastností prezentovat referenta jako známého podílejí na kohezi textu tím, že jsou schopné ustanovit vztah koreference s již předchozí jednotkou v textu tzv. anaforickými řetězci (*chaînes anaphoriques*). (*ibid.*: 45)

Budeme-li uvažovat o konkrétních typech anafor a typech determinantů jako jejich exponentů, předpokládáme vzhledem k jejich vlastnostem, že to budou právě tyto tři druhy determinantů, které se budou podílet zejména na **anafoře koreferenční**, neboť mají schopnost stanovit, že dvě podstatná jména popisují stejného referenta. (*ibid.*: 100)

V případě determinantů neurčitých je otázka poněkud složitější, neboť jejich anaforizační vztah není koreferenční. Teoreticky by se tedy mohly uplatnit v **asociativní anafoře**, kterou určíme podle kontextu: *Elle rentra chez elle et ouvrit une fenêtre; une porte claqua.* (*ibid.*: 100) - *une fenêtre* a *une porte* jsou relevantní k *chez elle* a je zde vztah příčina- důsledek mezi *ouvrit la fenêtre* a *une porte claqua* – proudem vzduchu, zatímco *Elle rentra chez elle et ouvrit une fenêtre; au loin, une porte claqua.* (*ibid.*: 100) – zde anaforický vztah neplatí.

Předpokládáme tedy, že všechny tři typy určitých determinantů se uplatní v případě koreferenční anafory (tedy nominální anafory úplné, neúplné a konceptuální), avšak v případě asociativní anafory je nejpravděpodobnějším determinačním prostředkem anaforizace člen určitý (případně v ojedinělých případech člen neurčitý). V každém případě je z asociativní anafory vyloučen ukazovací determinant: * *Arrivée chez elle, elle n'arriva pas à ouvrir cette porte.* (*ibid.*: 100)

---

³⁷ vl. pozn.: Tento případ vykazuje vztah reference, nikoli koreference, z hlediska tradičního pojetí nominální anafory je tedy pro naše účely nepodstatný.

Shrnutí

V případě druhů nominální anafory tedy můžeme očekávat poměrně rozmanité prostředky k jejímu utvoření. Předpokládejme, že u nominální anafory úplné je možno použít všechny tři určité determinanty; u nominální anafory neúplné taktéž, ale se změnou v podstatném jménu samotném; u konceptuelní anafory by se dal nejčastěji očekávat ukazovací determinant, ale ani další dva typy nejsou vyloučené. Problém nastává u asociativní anafory a jejích podtypů. Již bylo řečeno, ukazovací determinant je z asociativní anafory zcela vyloučen a naopak určitý člen je očekáván nejčastěji. Přivlastňovací determinant a neurčitý člen nepovažujeme za příliš pravděpodobné jazykové prostředky anaforizace u asociativní anafory, ale zcela je nevylučujeme.

3 Praktická část

3.1 Historicko-jazykové pozadí románu *Aucassin et Nicolette*

Aucassin et Nicolette je jediný známý a dochovaný případ literárního žánru zvaného *chante-fable* (Aucassin et Nicolette, 1984: 8), což je dramatická hra, ve které se střídají narativní úseky v próze se zpívanými úseky ve verších. Tento starofrancouzský román pochází pravděpodobně z konce dvanáctého století nebo z první poloviny století třináctého. (*ibid.*: 3) Jako v případě většiny děl pocházejících z tohoto období je přesná datace jeho vzniku prakticky nemožná. Kromě přesného data vzniku je nám vzhledem k tzv. době anonymity (*le temps de l'anonymat*) rovněž neznámá informace o totožnosti autora. (*ibid.*: 8)

Vzhledem k tomu, že existuje jediný dochovaný rukopis *Aucassin et Nicolette*, který je uschován v Národní knihovně Francie (*la Bibliothèque nationale de France, manuscrit 2168*), (*ibid.*: 37) lze předpokládat, že dílo nebylo ve své době příliš úspěšné či že jeho úspěch byl zastíněn jinými literárními počiny té doby. Například *chanson de geste Beuve de Hantone* zhruba ze stejného období je nám známá v jedné verzi anglo-normanské, ve třech verzích francouzských a další ve frankoitalštině a v benátštině. Je samozřejmě také možné, že všechny kopie textu *Aucassin et Nicolette* byly zničeny, jelikož román nebyl vzhledem ke svému obsahu považovaný za vhodný pro středověkou společnost.³⁸

Text *Aucassin et Nicolette* je poměrně krátký (celkem 41 různě dlouhých sekvencí) milostný román o příběhu dvou mladých lidí, co se milují. Aucassin je synem hraběte Beaucaire a Nicolette je ve skutečnosti dcera krále Kartága, i když je její původ po většinu příběhu neznámý, neboť byla unesena v nízkém věku Sarasény. Po dlouhých peripetiích a odloučení daných dobovými zvyklostmi se jim nakonec podaří znovu se setkat a vzít se.

Román *Aucassin et Nicolette* je psán v picardském dialektu. Pravidelně se střídají úseky ve verších s úseky v próze, přičemž je zajímavé, že všechny veršované úseky jsou označeny v úvodu notací „*or se cante*“ (*chanté*), jsou tedy zpívané. Dá se z toho usuzovat, že text *Aucassin et Nicolette* byl ve své době určen k veřejnému předvádění, což ve středověku nebylo ničím výjimečným. Z jazykového hlediska je tedy

---

³⁸ Aucassin et Nicolette, s. 9: J. Ch. Payen: „qui offusque le confort intellectuel du public médiéval..., qui bouscule trop de poncifs, même si la provocation s’y dissimule sous un dehors bon enfant“?

třeba brát v potaz, že pasáže, které jsou veršované, podléhají určitému estetickému vlivu a domníváme se tedy, že může dojít k situacím, kdy estetický dojem bude hrát větší roli než jazykový úzus té doby. Oproti tomu zejména pasáže, kde je užitá přímá řeč, jsou z jazykového hlediska velmi zajímavé, jelikož právě z nich lze čerpat určité povědomí o dobové podobě jazyka. Předpokládáme tedy, že při hledání a určování anafor by to mohly být právě prozaické pasáže, ze kterých lze načerpat nejvíce závěrů o vztahu mezi anaforizačním procesem a determinací.

3.2 Cíle textové analýzy

Jak již bylo řečeno, text *Aucassin et Nicolette* je rozsahem nevelký román, psaný částečně ve verších. Cílem následující textové analýzy je vyhledat anaforická jmenná syntagmata ve výše zmíněném textu a posléze zhodnotit roli, jakou měly jednotlivé determinanty ve starofrancouzštině. Vzhledem k rozsahu románu *Aucassin et Nicolette* jsme se rozhodli pokusit vyhledat všechna anaforická jmenná syntagmata (nominální), aby výsledky analýzy měly co největší výpovědní hodnotu. Přesto je třeba si uvědomit, že závěry naší analýzy se opírají pouze o toto dílo, takže nemohou sloužit k vytvoření relevantních závěrů platných plošně pro starofrancouzštinu jako takovou.

Rozhodli jsme se vyhledat ty nominální anafory, které byly představeny v kapitole *Anafora a její typy*. Jmenovitě je cílem následující analýzy vyhledat tyto typy nominální anafory: úplnou, neúplnou, konceptuelní a asociativní. V případě asociativní anafory bylo naším záměrem držet se typologie **G. Kleibera** a rozlišit ji ještě na tyto podtypy: na asociativní anaforu meronymickou, lokativní a funkční.

Dále jsme se pokusili na základě vyhledaných anafor zhodnotit jazykové prostředky, kterými jsou tvořeny s důrazem na systém determinantů. Determinanty, které se podílely na anaforizačním procesu jsme se rozhodli roztřídit podle typů, jaké jsou uvedeny v kapitole *Determinanty ve starofrancouzštině*. Jednotlivé výskyty determinantů máme za cíl následně kvantifikovat včetně všech tvarů, ve kterých se vyskytly.

Jelikož jsme měli k dispozici nejenom starofrancouzský originál, ale i moderní překlad od *Jeana Dufourneta*, rozhodli jsme se sledovat anaforizovaná jmenná syntagmata i v současném francouzském jazyce s cílem najít případné shody či rozdíly v užití determinantů během anaforizačního procesu.

3.3 Analýza anaforických jmenných syntagmat

V předchozí teoretické části jsme si definovali základní pojmy textové lingvistiky jako je koheze a koherence textu a co se rozumí pod pojmem anafora. Představili jsme si rovněž typologii anafor, ze které budeme v následující praktické části vycházet. Zároveň jsme se pokusili popsat problematiku determinace jak ve starofrancouzštině, tak ve francouzštině současné, neboť je pro české prostředí neznámá a ve francouzském jazyce hraje v anaforizačním procesu zcela zásadní roli.

Cílem praktické části této práce je analyzovat základní typy nominální anafory a její typické prostředky. Budeme tedy v zásadě vycházet z typologie *M. Riegela* a jeho dělení na nominální anaforu úplnou, neúplnou, konceptuelní a asociativní. Poslední jmenovaná patří v rámci analýzy k těm nejkomplicovanějším, rozhodli jsme se tedy jí dále ještě rozdělit na tři podtypy, které vycházejí z typologie *G. Kleibera* (2001), a sice na asociativní anaforu meronymickou, lokativní a funkční. Posledním podtypem představeným v teoretické části této práce – asociativní anaforou aktanciální se v rámci analýzy zabývat nebudeme.

Podkladem pro tuto analýzu byl starofrancouzský román *Aucassin et Nicolette*, který je, jak již bylo výše zmíněno, psán částečně ve verších a částečně v próze. Toto netradiční pojetí se projevilo i v lokaci anafor. Ve veršovaných úsecích se často opakují určité anaforizované výrazy, což nás vede k domněnce, že pravděpodobně slouží hlavně jako výplně veršů a mají spíše funkci estetickou. Tím ovšem nechceme v žádném případě říci, že by se příběh odvíjel pouze v částech psaných prózou, jednotlivé kapitoly na sebe navazují a posouvají tak děj dál, ať už se jedná o kapitoly psané veršovaně či prózou.

Pro přehlednost jsme se rozhodli následující část rozdělit do několika podkapitol, kde postupně představíme jednotlivé druhy anafor doprovázené konkrétními příklady z knihy. Příklady v dané podkapitole jsou řazeny chronologicky podle jejich výskytu v textu. Na závěr se pokusíme o popis několika sporných příkladů, které se během samotné analýzy jevily jako obzvlášť problematické, ať už z hlediska jejich pouhého nalezení či následného určení.

3.3.1 Nominální anafora úplná

Nominální anaforou úplnou se rozumí vztah mezi dvěma stejnými výrazy, jejichž rozdíl je dán pouze užitím jiného determinantu, zpravidla se tedy jedná o kombinaci

člen neurčitý – člen určitý. Přestože by se na první pohled mohlo zdát, že je tento typ nominální anafory velmi rozšířen, domníváme se, že se častěji projevuje v mluvené podobě jazyka. Při analyzování románu *Aucassin et Nicolette* se objevoval spíše sporadicky a to tam, kde bylo třeba uvést v příběhu nějaký nový element, který byl dále upřesněn. Rovněž jsme si všimli, že mnohdy tam, kde by se intuitivně očekávalo uvedení nového prvku nejprve použitím neurčitého členu, nastala v několika vzácných případech situace, kdy je čtenáři nový element představen rovnou se členem určitým. Tento fenomén si vysvětlujeme daným konceptem středověkého románu (případně vidění světa), kdy čtenář stereotypicky očekává určité prvky a není tedy třeba je konkretizovat. Tyto příklady budou podrobněji rozebrány v části věnované asociativní anafoře, neboť je lze chápat i jako vztah mezi částí a celkem (asociativní anafora meronymická), případně jako vztah mezi místem a jeho nedílnými součástmi (asociativní anafora lokativní). Následující vybrané příklady si však kladou za cíl představit typický vztah nominální anafory úplné; a to NS tvořené členem neurčitým a jménem a jeho anaforizovanou podobu tvořenou NS se členem určitým (případně jiným určitým determinatem, nejčastěji determinatem ukazovacím). V rámci prezentovaných příkladů je uváděn zpravidla jen jeden příklad, a sice ten první anaforizovaného výrazu, i když je běžné, že se v příběhu dále ještě opakuje v dalších souvislostech.

Příklad první: s. 48-62, kapitola III, VIII

un castel de bel repaire – au castel

Aucassins fu de Biaucaire, d'un castel de bel repaire...li quens de Valence, qui sa guerre avoit a furnir, ne s'oblia mie, ains ot mandé ses homes a pié et a ceval, si traist **au castel** por asalir.

Příklad druhý: s. 50-51, kapitola IV

un gardin – le gardin

Et li visquens estoit rices hom, si avoit un rice palais par devers un gardin...fors tant qu'il i avoit une fenestre par devers **le gardin** assés petite dont il lor venoit un peu d'essor.

Příklad třetí: s. 54-56, kapitola V - VI

une canbre – le canbre

Nicole est en prison mise en une canbre vaultie, ... Nicolete fu en prison, si que vous avés oï et entendu, en **le canbre**.

Příklad čtvrtý: s. 74-76, kapitola XI

un pelerin – li perelins

L'autr'ier vi un pelerin, nés estoit de Limosin, ...garis fu **li pelerins** et tos sanis, ainc ne fu si.

Příklad pátý: s. 96-98, kapitola XVIII

des pastoriax – as pastoriaus

Entreusque il mangeoient, et Nicolete s'esveille au cri des oisiax et des pastoriax, si s'enbati sor aus... Lor prent congié **as pastoriaus**, si s'en va.

Příklad šestý: s.96-98, kapitola XVIII

une beste – le beste

Se Dix vos aït, bel enfant, fait ele, dites li qu'il a une beste en ceste forest...**Le beste** a tel mecine que Aucassins ert garis de son mehaing,...

*Příklad sedmý:*s.100-102, kapitola XIX, XX

une bele loge – le loge

Ele prist des flors de lis et de l'erbe du garris et de le foille autresi, une bele loge en fist... Nicolete eut faite **le loge**, si noc vos avés oï et entendu, ...

Příklad osmý: s. 102-104, kapitola XX

une mot rice feste – li feste

Et li quens Garins ses peres le fist metre hors de prison, si manda les cavaliers de le tere et les damoisele, si fist faire une mot rice feste...Quoi que **li feste** estoit plus plaine,...

Shrnutí nominální anafory úplné

Z výše uvedených příkladů je zřejmé, že všechna anaforizovaná NS jsou tvořena členem určitým, nicméně je třeba podotknout, že jiný typ určitého determinantu (ukazovací, přivlastňovací) je teoreticky možný. Bohužel vzhledem k celkovému nevelkému počtu příkladů, které jsme zařadili mezi nominální anaforu úplnou, jsme se s žádným jiným určitým determinanem kromě členu určitého nesetkali.

V několika případech byl člen určitý doplněn o předložku « a », a tak došlo k elizi (*as postoriaus, au castel*). U několika uvedených příkladů si také můžeme povšimnout zajímavého jevu - původní NS bylo rozšířeno o další člen (adjektivum), který se však v anaforizovaném výrazu již neobjevil (*une bele loge – le loge, une mot rice feste – li feste, un castel de bel repaire – au castel*). Vyvozujeme z toho, že je to v anaforických vztazích mezi antecedentem a anaforizovaným výrazem běžný jev.

Z hlediska vzdálenosti antecedentu a jeho anaforizovaného NS jsme zkonstatovali, že obvyklá byla poměrně těsná svázanost původního NS s jeho anaforizovaným protějškem, který se objevil buď ještě na téže straně, případně na straně následující, nejčastěji v rámci jedné kapitoly, případně v kapitole bezprostředně následující. Jen v prvním zmíněném případě došlo k tomu, že odbočkou v textu, která měla za cíl čtenáře informovat o jiné postavě a událostech v jejím životě, byl anaforizovaný výraz užit až o několik stran později.

Závěrem bychom rádi shrnuli, že tento typ nominální anafory patřil k těm nejméně frekventovaným (a zároveň nejsnadněji určitelným) spolu s nominální anaforou konceptuelní, ke které se teprve dostaneme.

3.3.2 Nominální anafora neúplná

Nominální anaforou neúplnou chápeme vztah, ve kterém je původní NS nahrazeno buď synonymem, hyperonymem, nebo případně metaforou. Očekávatelně nejčastější případy byly ty, kde bylo v anaforizovaném výrazu užit synonymum. Hyperonymum jsme v rámci této analýzy určili pouze jednou a případy, kde by bylo možno uvažovat o metafoře, jsou poměrně těžko definovatelné jednak kulturním a dobovým kontextem, kterým se středověk zásadně liší od současné doby, jednak jazykově, neboť mnohdy tam, kde jsme nakonec anaforizovaný výraz určily jako synonymum, byla hranice mezi

synonymem a metaforou poměrně tenká. Z determinantů užitých v anaforizovaném výrazu se nejvíce uplatňoval člen určitý a v jednom případě ukazovací determinant.³⁹

Příklad první: s. 42, kapitola I

bons vers – li cans (synonymum)

Qui varoit bons vers oir del deport du viel antif de deus biax enfans petis, ... Dox est **li cans**, biax li dis et cortois et bien asis.

Příklad druhý: s. 44, kapitola II

un seul vallet – li damoisiaux (synonymum)

Il n'avoit nul oir, ne fil ne fille, fors un seul vallet...Aucasins avoit a non **li damoisiaux**.

Příklad třetí: s. 54, kapitola V

Nicole – la mescine (synonymum)

Nicole est en prison mise...a la fenestra marbrine la s'apoia **la mescine**.

Příklad čtvrtý: s.64-66, kapitola VIII, IX

estor (/ sa guerre) – la bataille (synonymum)

Ja Dix ne me doinst riens que je li demant, quant ere cevaliers, ne monte el ceval, ne voise en estor (/ ...li quens Bougars de Valence, qui *sa guerre* avoit a furnir) ... tot droit a le porte ent vient a **la bataille**.

Příklad pátý: s. 68, kapitola X

Aucassins – li vallés (synonymum)

Aucassins fu armés sor son ceval, si noc vos avés oï et entendu. ... Et **li vallés** fu grans et fors...

Příklad šestý: s. 66 – 70, kapitola IX-X

---

³⁹ je třeba podotknout, že ukazovací determinant se uplatnil celkově častěji a na první pohled se jím uvozené NS jevílo jako nominální anafora neúplná, ale vzhledem k tomu, že byl užit v přímé řeči, jsme se přiklonili k jeho deiktické funkci

la bataille – la prese (synonymum)

...tot droit a le porte enl vient a la bataille. ... et qu'il s'en revient les galopiaux estroseement de **le prese**.

Příklad sedmý: s. 78 – 80, kapitola XII

Nicolete – la mescinete (synonymum)

Nicolete jut une nuit en son lit...et les flors des margerites qu'ele ronpoit as ortex de ses piés, qui li gissoient sor le menuisse du pié par deseure, estoient droites noires avers ses piés et ses ganbes, tant par estoit blanche **la mescinete**.

Příklad osmý: s. 92 – 94, kapitola XVI- XVII

li forés – u gaut (synonymum)

Or estoit li forés pres a deus arbalestees, ... se je vois **u gaut** ramé, ...

Příklad devátý: s. 124, kapitola XXVI

Nicolete, Aucassin – les amans (hyperonymum)

Quant Nicolete oï Aucassin, ele vint a lui, car ele n'estoit mie lonc ...si con Dix le vaut qui **les amans** ainme, qu'ele revint a liu...

Příklad desátý: s. 126 – 128, kapitola XXVII – XXVIII

le rivage – le rive (synonymum)

... a la mer vinrent au jor, si descendent u sablon les le rivage. ...si commencent aler selons **le rive**.

Příklad jedenáctý: s. 128 – 130, kapitola XXVIII

el castel – au palais (synonymum)

Il monte sor son ceval, s'espee cainte, s'amie devant lui, et erra tant qu'il vint el castel. ...et vint **au palais** et descendi entre lui et s'amie.

Příklad dvanáctý: s. 128 – 134, kapitola XXVIII - XXX

gerre – la bataille (synonymum)

...puis demanda quex hon c'estoit, ne s'il avoit gerre, et on li dist...Et li rois et Aucassins cevaucierent tant qu'il vinrent la u la roine estoit, et troverent **la bataille** de poms de bos waumonnés et d'ueus et de fres fromages.

Příklad třináctý: s. 136 -138, kapitola XXXI – XXXII

ce plenier estor – cele merveille (synonymum)

...si coumence a regarder ce plenier estor canpel. ... Quant Aucassins vit **cele merveille**, si vint au toi...

Příklad čtrnáctý: s. 146, kapitola XXXVI

le cité de Cartage – le pais (synonymum)

Il nagierent tant qu'il ariverent desox le cité de Cartage, et quant Nicolete vit les murs del castel et **le pais**, ele se reconut, ...

Příklad patnáctý: s. 160, kapitola XL

le viscontesse – la dame (synonymum)

...ele se herbege la, si parla a li tant qu'ele li gehi son afaire et que le viscontesse le recounut ... si apela **la dame** et li dist qu'ele alast por Aucassin son ami.

Příkla šestnáctý: s. 160 – 162, kapitola XL - XLI

le maison le viscontesse – l'ostel (synonymum)

Et ele se part de lui, si traist en le vile a le maison le viscontesse, ...Aveuc la dame s'est mis,

Shrnutí nominální anafory neúplné

Uvedené příklady nominální anafory neúplné jsou řazeny chronologicky, a tak je patrná jejich rozličnost. Úvodem je třeba podotknout, že je tento typ anafory poměrně častý a opakovaně se vyskytuje tam, kde je třeba zrekapitulovat uplynulý děj se zjevnou snahou o rozmanitost lexikálních jednotek tak, aby byl text pro čtenáře poutavější. Nejčastěji se tedy setkáváme se synonymickým označením osob (*Aucassins – li vallés*, *Nicolete – la mescinete*), které se v případě hlavních hrdinů děje objevilo častěji, než bylo ukázáno na zmíněných příkladech. V případech, kdy byla neúplnou anaforou

označována osoba, bylo v anaforizovaném výrazu užito určitého členu, ačkoli užití jiného určitého determinantu by bylo jistě též možné. Určitý člen však až na jednu výjimku, kdy byl nahrazen ukazovacím determinantem, dominoval (*ce plenier estor – cele mervelle*).

V některých případech docházelo k tomu, že se anaforizovaný výraz dal vztáhnout hned na několik různých původních nominálních syntagmat (*estor/ sa guerre – la bataille*), kdy jsme primárně vycházeli z toho, že intuitivně bude čtenář hledat původní syntagma co nejbližší k jeho anaforizované obdobě, tzn. ideálně jen o několik řádek výše. Nicméně by se tento jev dal také chápat jako určitý způsob řetězení stále stejného původního NS, které se prvně objevuje v určité podobě a dále je v textu ještě několikrát zmíněno v různých obměnách (*guerre - estor - bataille*). V těchto případech ovšem hrál určitou roli i fakt, že synonymie některých výrazů je pro jiného než středověkého čtenáře těžko definovatelný vztah (*guerre = estor = bataille ?*) a je tedy dobře možné, že tam, kde jsme k anaforizovanému výrazu přiřadili určité původní NS, středověký čtenář by potenciálně vybral jiné.

Závěrem je tedy třeba říci, že nominální anafora neúplná svou četností výrazně převyšuje nominální anaforu úplnou a ne vždy je lehce definovatelná, u některých případech jsme dokonce váhali mezi neúplnou anaforou a anaforou asociativní (zejména tam, kde jsme si nebyli jisti, do jaké míry lze chápat vztah mezi dvěma lexikálními jednotkami jako synonymický – neúplná anafora anebo jako vztah mezi částí a celkem – asociativní anafora meronymická). Z determinačních prostředků tento typ anafory ovšem potvrdil dominantní užívání členu určitého u anaforizovaných výrazů, kdy podobně jako v případě nominální anafory úplné docházelo k případům, kdy spojením určitého členu a předložky došlo k elizi (*el castel - au palais*).

Při analýze jsme se setkávali se dvěma komplikacemi. První byla komplikace s určením NS doprovázeného ukazovacím determinantem v případě, že se jednalo o přímou řeč. Nakonec jsme ovšem shledali, že jako primární je jeho funkce deiktická.

př: s. 158, kapitola XL

le cité de Cartage – cele terre (synonymum)

« ...si le mena en le cité de Cartage, ... »

« ...se vous volliés raler en **cele terre**... »

Další sporný moment nastal u určování NS, kde se jednalo o přístavek označující určitou osobu. Přístavek jsme jako nominální anaforu neúplnou vyloučili, nicméně se domníváme, že jeho užití je zajímavé už jen tím, že v jednom ze dvou příkladů není od osoby, ke které se váže, oddělen interpunkčním znaménkem (čárkou).

př. s. 126, kapitola XXVII

Aucassins – li biax, li blons, li gentix, li amorous (synonymum)

Aucassins li biax, li blons, li gentix, li amorous, est issu del gaut parfont,...

př. s. 136, kapitola XXXI

Aucassins – li prex, li ber (synonymum)

Aucassins, **li prex, li ber**, les coumence a regarder, ...

3.3.3 Nominální anafora konceptuelní

Tímto typem anafory označujeme jev, kdy určitou výpověď (část věty, větu, odstavec,...) anaforizujeme jedinou lexikální jednotkou. Často se v těchto případech uplatňuje tzv. nominalizace. V textu *Aucassin et Nicolette* byl tento typ anafory nejméně zastoupen. Vysvětlujeme si to tím, že konceptuelní anafora celkově není stejně rozšířená jako např. anafora asociativní. Svou roli při její četnosti ovšem určitě bude hrát druh textu. Vzhledem k tomu, že všechny příklady konceptuelní anafory vycházely z přímé řeči, vede nás to k domněnce, že je užívanější v mluveném projevu, avšak vzhledem k její celkové ojedinělosti (celkově jsme našli jen dva příklady) se nám nejeví jako relevantní vytvářet jakékoli závěry.

Příklad první: s. 106 – 108, kapitola XXI – XXII

píseň – la cancon

« Bel conpaignet, Dix ait Aucasinet, voire a foi, le bel vallet; et le mescine au corset qui avoit le poil blondet, cler vis et l'oeul vairet, ki nos dona denerés, dont acatrons gastelés, gaines et coutelés, flausteles et cornés, macieles et pipés, Dix le garisse! » ...
Bel enfant, fait il, redites **le cancon** que vos disiés ore !

Příklad druhý: s. 110 – 112, kapitola XXII – XXIII

vyprávění – les mos

« Sire, nos estiens orains si entre prime et tierce, si mangiens no pain a ceste fontaine, ausi con nos faisons ore ; et une pucele vint ici, li plus bele riens du monde, si que nos quidames que ce fust une fee, et que tos cis bos en esclarci ; si nos dona tant del sien que nos li eumes en covent, se vos veniés ci, nos vos desisiens que vos alissiés cacier en ceste forest, qu'il i a une beste que, se vos le poiés prendre, vos n' en donriés mie un des membres por cinc cens mars d'argent ne por nul avoir ; car li beste a tel mecine que, se vos le poés prendre, cos serés garis de vo mehaig ; et dedens trois jors le vos covien avoir prise, et se vos ne l'avés prise, ja mais ne le verrés. Or le caciés se vos volés, et se vos volés si le laiscié, car je m'en sui bien auités vers li. » ... Aucassin oi **les mos** de s'aime o le gent cors, mout li entrerent el cors.

Shrnutí nominální anafory konceptuelní

V textu Aucassin et Nicolette jsme nenalezli žádný typický příklad užití konceptuelní anafory za pomoci prostředku nominalizace, nicméně věříme, že dva výše uvedené příklady budou pro určitou představu o funkci konceptuelní anafory dostačující.

3.3.4 Nominální anafora asociativní

Tento typ anafory patří mezi nejobtížněji definovatelné v rámci typů nominální anafory, neboť jeho určení závisí zejména na faktorech extralingvistických, tzn. na kontextu, ve kterém je zasazen. Z hlediska hledání a třídění asociativní anafory do podtypů, které jsme pro účely této práce převzali od **G. Kleibera** (meronymická, lokativní a funkční), byla právě práce se středověkým kontextem velice zajímavá. V některých případech docházelo k tomu, že jsme se tam, kde jsme uvažovali o anaforickém vztahu, nakonec spokojili s vysvětlením ontologicky jedinečného referenta, jinde jsme dospěli k názoru, že některá NS jsou určitým členem hned napoprvé uvedena prostě proto, že spadají do stereotypické představy středověkého světa. Nicméně i přes tyto obtíže se nám podařilo najít poměrně velké množství příkladů, které jsme zařadili mezi asociativní anaforu, z nichž jsme se nejčastěji přiklonili k definování vztahu mezi částí a celkem, tj. k asociativní anafoře meronymické.

Z hlediska determinantů, které doprovázejí anaforizované NS to byl ve všech případech člen určitý.

V následujícím seznamu příkladů je vždy nejprve uveden anaforizovaný výraz a v závorce za ním NS, ke kterému se vztahuje spolu s podtypem asociativní anafory. Poté je tradičně představen celý úsek, ze kterého je anaforický vztah patrný.

Vzhledem k tomu, že příkladů asociativní anafory bylo v textu *Aucassin et Nicolette* nejvíce, rozhodli jsme se v tomto případě nezachovat chronologické pořadí jejich výskytu, ale naopak se pokusit jednotlivé podtypy asociativní anafory roztřídit na základě jejich podobnosti. V drtivé většině případů jsme se přiklonili k anafoře meronymické, přesto podotýkáme, že třebaže některé případy byly jednoznačné, ostatní mnohdy naopak sporné. Asi nejproblematictější se nám jevil rozhodnutí, zda-li nalezená asociativní anafora vykazuje více znaků pro to, aby byla zařazena mezi asociativní anaforu meronymickou či asociativní anaforu lokativní.

3.3.4.1 Asociativní anafora meronymická

Příklad první: s. 42, kapitola I

o le cler vis (Nicholette), meronymická

Qui vauroit bons vers oïr del deport du viel antif de deus biax enfans petis, Nicholette et Aucassins, des grans paines qu'íl fist por s'amie **o le cler vis** ?

Příklad druhý: s. 44, kapitola II

les caviax blons et menus recerclés et les ex vairs et rians et le face clere et traitice et le nes haut et bien assis (Aucasins), meronymická

Aucasins avoit a non li damoisiax. Biax estoit et gens et grans et bien tailliés de ganbes et de piés et de cors et de bras. Il avoit **les caviax blons et menus recerclés et les ex vairs et rians et le face clere et traitice et le nes haut et bien assis.**

Příklad třetí: s. 54, kapitola V

la crigne, la sorcille, la face clere et traitice (Nicole), meronymická

Nicole est en prison mise.....Ele avoit blonde la crigne et bien faite la sorcille, la face clere et traitice.

Příklad čtvrtý: s. 74, kapitola XI

au cler vis (Nicolete)

Qant er voit li quens Garins de son enfant Aucasiin qu'il ne pora departir de Nicolete**au cler vis**, ...

Příklad pátý: s. 78, kapitola XII

les caviaus blons, menus recerclés, les ex vairs et rians, le face traitice, le nés haut et bien assis, lé levretes vremelletes, les dens blans et menus, les mameletes dures (Nicolete)

Nicolete jut une nuit en sont lit,...Ele avoit les caviaus blons et menus recerclés, et les ex vairs et rians, et le face traitice, et le nés haut et bien assis, et lé levretes vermelletes plus que n'est cerisse ne rose el tans d'esté, et les dens blans et menus, et avoit les mameletes dures...

Příklad šestý s. 82, kapitola XIII, s. 94, kapitola XVII

o le vis cler (Nicolete)

Nicolete **o le vis cler** s'apoia a un piler, ...

Příklad sedmý: s. 84, kapitola XIV

les ex (Aucassins)

Qant Aucassin oï dire Nicolete qu'ele s'en voloit aler en autre pais, en lui n'ot que courecier. Bele douce amie, ...Naie voir, tant n'atenderoie je mie ; ains m'esquelderoie de si lonc que je verroie une maisiere u une bisse pierre, s'ï hurtetoie si durement me teste que j'en feroie **les ex** voler et...

Příklad osmý: s. 88, kapitola XV

o le cuer franc, le poil blond et avenant, vairs les ex (mescinete/ Nicolette)

Mescinete o le cuer franc, cors as gent et avenant, le poil blond et avenant, vairs les ex, ...

Příklad devátý: s. 100, kapitola XIX, s. 162, kapitola XLI

o le cler vis (Nicolete)

Nicolete **o le cler vis** des pastoriaus se parti,...

Quant or entent Aucassins de s'amie **o le cler vis**...

Příklad desátý: s. 106, kapitola XXI

le poil blondet, cler le vis et l'oeul varet (la mescine/Nicolette)

...et le mescine au corset qui avoit le poil blondet, cler le vis et l'oeul varet,....

Příklad jedenáctý: s. 112, kapitola XXIII

o le gent cors (s'amie/ Nicolette)

Aucassins oï les mos de s'amie **o le gent cors**, ...

Nicoleteo **le gent cors**, por vos qui venus en bos...

Příklad dvanáctý: s. 112, kapitola XXIII

el cors (Aucassins)

Aucassin oï les mos de s'amie **o le gent cors**, mout li entrèrent el cors.

Příklad třináctý: s. 114 - 116, kapitola XXIV

le genol (un vallet)

Tote une viés voie herbeuse cevaucot, s'égarda devant lui en mi le voie, si vit un vallet tel con je vos dirai...et estoit cauciés d'uns housiax et d'uns sollers de buef fretés de tille dusque deseure **le genol**, ...

Příklad čtrnáctý: s. 118, kapitola XXIV

le pié (Aucassins)

Quant Aucassins le percut, si s'aresta tot a un fais,...il mist **les pié** fors de l'estrier por descendre...

Příklad patnáctý: s. 118, kapitola XXIV

l'espaule (Aucassins)

Quant Aucassins le percut, si s'aresta tot a un fais, ...il pensa tant a Nicolete de tresdouce amie qu'il cai si durement sor une pierre que **l'espaulle** li vola hors du liu.

Příklad šestnáctý: s. 122, kapitola XXV

o le blond poil (Nicolete)

Nicolete est aveuc toi, m'amiete o le blond poil.

Příklad sedmnáctý: s. 124, kapitola XXVI

au col (Aucassin)

Quant Nicolete oï Aucassin, ele entra en la loge, si li jeta ses bras **au col**,...

Příklad osmnáctý: s. 126, kapitola XXVII

les ex, le front, le bouce, le menton (ses amors/Nicolette)

Aucassins...entre ses bras ses amors devant lui sor son arcon ; **les ex li baise et le front et le bouce et le menton.**

Příklad devatenáctý: s. 128, kapitola XXVIII

le main (s'amie/ Nicolette)

Aucassin fu descendus entre lui et s'amie...il tint son ceval par le resne et s'amie par **le main**

Příklad dvacátý: s. 138, kapitola XXXII

le main (Aucassins)

Et Aucassins met **le main** a l'espee, si se lance en mi ax,...

Příklad dvacátý první: s. 144, kapitola XXXV

au vis cler (Nicolete)

Jure Diu de maisté qu'il li poise plus ossés de Nicolete **au vis cler**

Příklad dvacátý druhý: s. 162, kapitola XLI

les eus, les vis (s'amie/Nicolette)

Quant or entent Aucassins de s'amie o le cler vis, ...or le voit Aucassins, andes ses bras li tendi, doucement le recoulli,**les eus** li baisse et **le vis**....

Shrnutí asociativní anafory meronymické (část I.)

Výše uvedené příklady jsme označili jako asociativní anaforu meronymickou, neboť se jednalo o vztah části k celku, konkrétně o vztah části lidského těla k osobě. Uplatňuje se u fyzického popisu osob, nejčastěji u popisu hlavních postav textu, kde se objevuje v některých případech dokonce opakovaně (*o le cler vis*). Domníváme se, že anafora zde často plní funkci estetickou, kdy téměř pokaždé, kdy je např. hlavní ženská postava románu zmíněna, je k ní automaticky přiřazena tato formulace.

Příklad dvacátý třetí : s. 66, kapitola IX

l'iaume, l'espee au poin d'or mier, l'escu, l'espiel (garnemens)

Garnemens demanda ciers, on li a apareilliés ; il vest un auberc dublier et laca **l'iaume** en son cief, cainst **l'espee au poin d'or mier**, si monta sor son destrier et prent **l'escu et l'espiel**.

Příklad dvacátý čtvrtý: s. 86, kapitola XIV

les espees (les escargaites)

La u Aucassin et Nicolete parloient ensamble, et les escargaites de le vile venoient tote une rue, avoient **les espees** traites desos les capes, ...

Příklad dvacátý pátý: s. 88, kapitola XV

les capes, les nus brans (des souduians)

Jel te di et tu l'entens : garde toit des souduians ki par ci te vont querant, sous **les capes les nus brans**.

Příklad dvacátý šestý: s. 126, kapitola XXVII

les vaus, les mons, les viles, les bors (le chemin)

« Aucassin, biax amis dox, en quel tere en irons nous ? » « Douce amie, que sai jou? moi ne cault u nous aillons, en forest u en destor, mais que je soie aveuc vous. » Passent **les vaus et les mons et les viles et les bors**....

Shrnutí asociativní anafory meronymické (část II.)

První sada příkladů (příklad první až dvacátý druhý) popisovala části těla a byla svou povahou poměrně homogenní. Další uvedené příklady jsme se sice rozhodli zařadit rovněž pod asociativní anaforu meronymickou, tedy v nich vidíme vztah část-celek, nicméně jsou rozmanitější. Za asi nejzajímavější příklad považujeme poslední jmenovaný (třicátý druhý), kdy jsme se rozhodli chápat jednotlivá slova jako součást cesty, kterou hlavní hrdinové příběhu chtějí podstoupit. Nicméně samotná cesta není nikde v textu zmíněna. Přesto si nedovedeme v tomto případě užití určitého členu vysvětlit jiným způsobem.

3.3.4.2 Asociativní anafora lokativní

Nyní představíme příklady anafor, které jsme v některých případech po dlouhém váhání zařadili mezi asociativní anafory lokativní. Vycházeli jsme z toho, že jakmile byl vztah mezi částí a celkem ovlivněn lokací oné části, přiklonili jsme se k anafoře lokativní. Přesto je třeba podotknout, že tato volba byla mnohdy intuitivní a domníváme se, že hranice mezi asociativní anaforou meronymickou a lokativní je velmi tenká.

Příklad první: s. 52, kapitola IV

l'uis (une canbre)

Et li visquens estoti molt rices hom, si avoit un rice palais par devers un gardin. En une canbre la fist metre Nicolete ....Puis si fist l'uis seeler c'on n'i peus de nule part entrer ne iscir.

Příklad druhý: s. 54, kapitola V

la rose espanie, les oisax (le gaudine)

Esgarda par le gaudine et vit **la rose espanie** et **les oisax** qui s'ecrient...

Příklad třetí: s. 54, kapitola V

la fenestre marbrine (une canbre),

Nicole est en prison mise en une canbre vaultie, ki faite est par grant devisse, panturee a miramie. A **la fenestre marbrine** la s'apoya la mescine.

Příklad čtvrtý: s. 60, kapitola VII

les degrés (le palais)

Vers le palais est alés, il en motna **les degrés**,...

Příklad pátý: s. 62, kapitola VIII

li cevalier, li serjant (au castel)

...li quens Bougars de Valence...si traist au castel por asalir. Et li cris lieve et la noise et **li cevalier et li serjant** s'arment...

Příklad šestý: s. 62, kapitola VIII

as portes, as murs (le castel)

...li quens Bougars de Valence...si traist au castel por asalir....et li cevalier et li serjant s'arment et geurent **as portes et as murs**...

Příklad sedmý: s. 62 - 66, kapitola IX

le porte (au castel)

...si traist au castel por asalir... De s'amie li sovient, s'esperona li destrier, il li cort molt volontiers ; tot droit a **le porte** enl vient a la bataille.

Příklad osmý: s. 78, kapitola XII

le lorseilnol (par une fenestre - en gardin)

Nicolete jut une nuit en son lit, si vit la lune luire cler par une fenestre et si **oïle lorseilnol** center en gardin.

Příklad devátý: s. 90, kapitola XVI

le fossé (au mur del castel)

...si s'en va tant q'ele vint au mur del castel...et ele monta deseure, si fist tant qu'ele fu entre le mur et **le fossé**...

Příklad desátý: s. 94, kapitola XVII

li lé, li lion, li sengler (li forés)

Or estoit li forés pres a deus arbalestees,... »ja me mangeront **li lé, li lion et li sengler** dont il y a a plenté. »

Příklad jedenáctý: s. 96, kapitola XVIII

les bestes sauvaces, le serpentine (le forest)

...ei erra tant qu'ele vint en le forest. Ele n'osa mie parfont entrer por les bestes sauvaces et por le serpentine, ...

Příklad dvanáctý: s. 104, kapitola XX

les degrés (la sale)

Il s'enble de la sale, s'avale **les degrés**, si vient en l'estable ou ses cevas estoit.

Příklad třináctý: s. 114, kapitola XXIV

les ronces, les espines (le forest)

Aucassins ala par le forest de voie en voie et li destriers l'en porta grant aleure. Ne quidiés mie que **les ronces et les espines** l'esparnaiscent.

Příklad čtrnáctý: s. 132, kapitola XXIX

li cortois, li gentis (le canbre - du rois)

En le canbre entre Aucassins, **li cortois et li gentis**.

Příklad patnáctý: s. 148, kapitola XXXVII

les murs, les astages, les palais, les sales (le cité)

...bien qu'ele avoit esté fille au roi de Cartage et qu'ele avoit esté norie en le cité...Nichole li preus, li sage, est arivee a rivage, **voit les murs et les astages et les palais et les sales**...

Příklad šestnáctý : s. 154, kapitola XXXIX

la tor (Biaucaire)

A Biaucaire sous **la tor** estoit Aucassins un jor, ...

Příklad sedmnáctý : s. 160, kapitola XL

le canbre (le maison)

...si traist en le vile a le maison le viscontesse, ...Se se vesti de rices dras de soie, dont la dame avoit assés, si s'assist en **le canbre**...

Shrnutí asociativní anafory lokativní

Asociativní anafora lokativní se celkově v textu *Aucassin et Nicolette* vyskytla poměrně častokrát, což je dáno především prostorovými okolnostmi, ve kterých se příběh odehrává. Vzhledem k častým přesunům hlavních hrdinů v prostoru bylo možno nalézt zajímavé množství anaforizovaných NS, u kterých se dá uvažovat o jejich zařazení mezi asociativní anaforu lokativní.

Z hlediska užitých jazykových prostředků platí totéž, co pro asociativní anaforu meronymickou, a sice, že všechna anaforizovaná NS byla uvozena členem určitým.

3.3.4.3 Asociativní anafora funkční

Příklad asociativní anafory funkční jsme v textu *Aucassin et Nicolette* našli jen jeden:

s. 44, kapitola II

le vile (conte Garin de Biaucaire), funkčníque li quens Bougars de Valence faisoit guere au conte Garin de Biaucaire si grande et si merveilleuse et si mortel qu'il ne fust uns seux jors ajornés qu'il ne fust as portes et as murs et as bares de **le vile** a cent cevaliers...

Shrnutí asociativní anafory funkční

V tomto případě se domníváme, že důvod, proč je označení města doprovázeno hned poprvé členem určitým, vychází právě z asociativního vztahu funkčního mezi « *conte Garin de Biaucaire* » a « *le ville* », kdy je jasné, že k funkci, kterou výše jmenovaný zastává, náleží i město, kterému vládne.

Další poznatky z analýzy anaforizovaných jmenných syntagmat

Na závěr bychom rádi popsali dva jazykové jevy, které během analýzy anafor upoutaly naši pozornost. První je ten, že jsme při hledání (asociativních) anafor v několika ojedinělých případech zaznamenali jev, který bychom označili za tvz. asociativní kataforu. Jedná se o případy, kdy NS doprovázené členem určitým se neasociovalo s NS, které mu předcházelo, ale naopak s NS, které teprve v textu následovalo.

Druhým jevem, který nás zaujal, bylo užití přivlastňovacího determinantu tam, kde nešlo o vztah mezi vlastníkem a jeho majetkem v pravém slova smyslu, ale spíše na základě určité asociace. Asociativní anaforu jsme však nakonec společně s **G. Kleiberem** vyloučili. Tento jev jsme si přesto dovolili ilustrovat na následujícím příkladě:

Entroeusque li asaus estoit grans et pleniers, et li quens Garins de Biacaire vint en la canbe u Aucasins faisot deul et regretoit Nicolete sa tresdouce amie que tant amoit. « Ha ! fix, fait il, con par es caitis et maleurox, que tu vois c'on asaut **ton castel** eot le mellor et le plus fort ; et saces, se tu le pers, que tu es desiretés. Fix, car pren les armes et monte u ceval et defen **te tere** et aiues **tes homes** et ca a l'estor : ja n'í fieres tu home ni autres ti, s'il te voient entr'ax, si desfenderont il mix **lor avoir** et **lor cors** et **te tere** et le miue. ... »

3.4 Shrnutí analýzy anaforických jmenných syntagmat

V předchozí analýze jsme uvedli všechny příklady nominální anafory, které se nám podařilo v textu *Aucassin et Nicolette* nalézt. Před konečným závěrem této práce si dovolíme krátké shrnutí předchozí praktické části. K tomuto účelu jsme se rozhodli pro přehlednost sestavit několik jednoduchých tabulek popisujících výsledky provedené analýzy.

V následující tabulce ilustrujeme, kolik anafor připadalo z celkového počtu 70 nalezených k jednotlivým typům.

Tabulka 16 Nominální anafory – počet výskytů

Typ nominální anafory	Počet výskytů v textu z celkových 70
Nominální anafora úplná	8
Nominální anafora neúplná	16
Nominální anafora konceptuelní	2
Nominální anafora asociativní celkem	44
Asociativní anafora meronymická	26
Asociativní anafora lokativní	17
Asociativní anafora funkční	1

Z uvedené tabulky vyplývá, že nejčtetnějším typem nominální anafory byla anafora asociativní, respektive asociativní anafora meronymická. Naopak mezi nejméně zastoupené typy patřily anafora konceptuelní a asociativní anafora funkční. Souhrnně lze říci, že nominální anafora asociativní se celkově vyskytla ve více než polovině nalezných příkladů.

Nyní přistoupíme k hodnocení užitých determinantů jakožto exponentů anaforizačního procesu. Za překvapivé zjištění považujeme fakt, že z determinantů se kromě jednoho jediného příkladu nominální anafory neúplné vždy uplatnil člen určitý v několika různých formách. Ačkoliv jsme v teoretické části popsali jednotlivé formy určitého členu, přesto při analýze díla docházelo k několika ojedinělým situacím, kdy tvar určitého členu nepatřil mezi ty, jež jsou obvykle představovány v gramatických příručkách popisujících starofrancouzštinu. Jedná se o tvary **lé, el, u**.

Vzhledem k tomu, že u asociativní anafory docházelo často k tomu, že anaforizované NS bylo víceslovné, počet užitých determinantů převyšuje celkový počet dohledaných anafor. Následující tabulka ukazuje celkový počet determinantů včetně všech tvarů, které byly použity v anaforizovaných NS v textu.

Tabulka 17 Celkový počet užitých determinantů v anaforizovaných NS

Celkový počet užitých determinantů v anaforizovaných NS v textu:	115⁴⁰
---	-------------------------

Tabulka 18 Tvary členu určitého

Tvary členu určitého:	Celkem: 101
li	12
le	30
les	29
la	14
l´	8
au	5
as	3

Tabulka 19 Další tvary členu určitého

Další tvary členu určitého:	Celkem: 3
el	1
lé	1
u	1

Tabulka 20 Tvary ukazovacího determinantu

Tvar ukazovacího determinantu	Celkem: 1
cele	1

Následující tabulka ukazuje rozložení jednotlivých tvarů determinantů u jednotlivých podtypů nominálních anafor. V případě prvních třech typů NA je počet užitých determinantů shodný s počtem nalezených anafor.

---

⁴⁰ Vzhledem k tomu, že některá anaforizovaná NS byla víceslovná (v případě asociativních anafor), celkový počet užitých determinantů je vyšší než určený výskyt anafor.

Tabulka 21 Tvary členu určitého v NA

Tvary členu určitého	NA úplná /8	NA neúplná/16	NA konceptuelní/2
li	2	3	0
le	4	3	0
les	0	1	1
la	0	6	1
l´	0	1	0
au/ u	1	1	0
as	1	0	0

Tabulka 22 Tvary ukazovacího determinantu v NA

Tvary ukazovacího determinantu	NA úplná/8	NA neúplná /16	NA konceptuelní/2
cele	0	1	0

Následující tabulka představuje poslední tři podtypy asociativní anafory (meronymickou, lokativní a funkční). Zde první číslo označuje počet anafor a číslo v závorce počet užitých determinantů.

Tabulka 23 Tvary členu určitého v AA

Tvar členu určitého	AA meronymická/ 26 (50)	AA lokativní 17 (28)	AA funkční 1 (1)
li	0	6	0
le	19	6	1
les	17	10	0
la	3	3	0
l´	6	1	0
au	3	0	0
as	0	2	0

+ lé (1x AA meronymická), el (1x AA meronymická)

4 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo především zjistit, jakou roli hrají determinanty v anaforizačním procesu ve starofrancouzštině. K tomuto účelu měl posloužit starofrancouzský román *Aucassin et Nicolette* z přelomu 13. a 14. století, který se řadí, jediný svého druhu, do žánru chante-fable. Jedná se o rozsahem skromné dílo, jehož autor je neznámý a je psáno zčásti veršovaně, zčásti v próze. Jelikož se jedná o milostný příběh dvou mladých lidí, je zde předpoklad, že vzhledem ke gradaci příběhu by nemělo být obtížné nalézt dostatečné množství anafor pro zhodnocení role determinantů v anaforizačním procesu.

Před samotnou analýzou textu *Aucassin et Nicolette* bylo však nezbytné popsat systém determinantů ve starofrancouzštině. Tomuto tématu se tedy věnuje první kapitola této práce. Ačkoliv z hlediska anafor pro nás byly podstatné zejména determinanty tradičně spadající do kategorie těch určitých, rozhodli jsme se pro úplnost popsat celý determinační systém starofrancouzštiny tak, jak nám umožnila vědecká literatura zabývající se tímto tématem. Ve druhé kapitole jsme se pokusili popsat systém determinantů v současném francouzském jazyce, a to pro srovnání s determinačním systémem ve starofrancouzštině, a také vzhledem k druhému cíli této práce, a sice pokusu o hypotézy týkající se funkce determinantů v anaforizačním procesu u obou zmíněných verzí téhož jazyka.

Dále jsme se pokusili o úvod do hlavních otázek textové lingvistiky, z nichž koheze a koherence textu se z hlediska anafor jeví jako nejdůležitější. Jelikož tématem této práce byla nominální anafora, uvedli jsme základní definice a pohledy na typologii anafor, vybrali z našeho hlediska tu nejvhodnější a podle ní jsme poté v praktické části této práce provedli analýzu románu *Aucassin et Nicolette*.

V praktické části jsme po historicko-lingvistickém pozadí vzniku románu přešli na samotnou analýzu anaforických jmenných syntagmat. Vyhledali jsme v textu nominální anafory a pokusili se o jejich roztřídění na nominální anaforu úplnou, nominální anaforu neúplnou, nominální anaforu konceptuelní a anaforu asociativní. Poslední jmenovanou jsme ještě dále rozřadili do následujících podtypů: na asociativní anaforu meronymickou, asociativní anaforu lokativní a asociativní anaforu funkční. Poté, co jsme vyhledali výše zmíněné podtypy, jsme se pokusili o jejich souhrnnou charakteristiku včetně popisu užitých determinantů. Na závěr praktické části jsme v závěrečném shrnutí kvantifikovali

typy nominálních anafor a zároveň typy determinantů v anaforizovaných nominálních syntagmatech včetně jejich jednotlivých tvarů.

Při samotné analýze jsme měli k dispozici kromě originálního textu *Aucassin et Nicolette* ve starofrancouzštině také jeho překlad do současné francouzštiny od **Jeana Dufourneta**. Všimli jsme si tedy, jestli docházelo k nějakým velkým změnám při užití determinantů v anaforizovaných jmenných syntagmatech a zhodnotili jsme, že až na několik velmi vzácných výjimek, nikoliv.

Nejproblematictější (a zároveň nejrozšířenější) byla anafora asociativní a to konkrétně asociativní anafora meronymická, která z celkového počtu nalezených anafor, kterých bylo v textu 70, tvořila 26 určených anafor. Rovněž asociativní anafora lokativní byla poměrně četná, umístila se na druhém místě se 17 výskyty. Co do počtu výskytů jí následovala nominální anafora neúplná s 16 výskyty. Nominální anafora úplná se vyskytla celkem v 8 případech a na posledních dvou místech z hlediska četnosti výskytů se umístily nominální anafora konceptuelní se 2 výskyty a asociativní anafora funkční s pouhým 1 výskytem.

Celkový počet užitých determinantů převyšuje počet určených anafor a to z toho důvodu, že asociativní anafory se v textu často vyskytly jako víceslovná spojení, která jsme určovali jako jeden typ anafory. Determinantů doprovázejících anaforizované výrazy bylo celkem 105. Všechny 104 determinantů bylo určeno jako člen určitý, pouze v jediném případě se jednalo o tvar ukazovacího determinantu (*cele*). V anaforizovaných nominálních syntagmatech se vyskytly následující tvary: *li, les, la, l', au, as, el, lé, u*. Nejčetněji užitým tvarem byl tvar *le* se 30 výskyty, následovaný tvarem *les* s 29 výskyty, dále *la* se 14 výskyty, *li* s 12 výskyty a *l's* 8 výskyty. Tvar *au* se objevil 5x, tvar *as* 3x. Tvary *lé, el* a *u* měly shodně po jednom výskytu.

U nominálních anafor úplných se ve všech případech uplatnil člen určitý, z tvarů nejvíce *le*. Nominální anafora neúplná byla co do užití determinantů nejpestřejší, jelikož z celkového počtu šestnácti neúplných anafor v textu byl jeden případ doprovázen determinantem ukazovacím (*cele*), ve zbylých patnácti se uplatnil člen určitý. Nejčastěji užitý tvar byl *la*. Nominální anafora konceptuelní se vyskytla celkem dvakrát, v obou případech se členem určitým v anaforizovaném výrazu (tvary *les* a *la*).

V případě všech podtypů anafory asociativní se sice pokaždé uplatnil člen určitý, avšak vzhledem k víceslovným spojením u anaforizovaných NS byly jednotlivé tvary poměrně pestré. Asociativní anafora meronymická se vyskytla ve 26 případech, determinantů jsme určili celkem 50 a jejich nejčastějšími tvary byly *le* a *les*. Asociativní anafora lokativní byla určena 17x, celkový počet determinantů uplatňujících se v anaforizovaném výrazu je 28 s nejčastějším tvarem *les*. Asociativní anafora funkční se vyskytla pouze jednou (tvar *le*).

Závěrem lze říci, že výsledky provedené analýzy nepotvrdily naše hypotézy o tom, že determinační prostředky užívané v anaforizačním procesu by mohly být velmi rozmanité. Naopak se potvrdila jasná převaha členu určitého téměř ve všech analyzovaných anaforizovaných jmenných syntagmatech. Ukazovací determinant byl určen v jednom jediném případě nominální anafory neúplné, i přesto, že jeho celkový výskyt v textu byl mnohonásobně vyšší. Ve všech ostatních případech se však vyskytl v přímé řeči, byl tedy použit ve funkci deiktické. Přivlastňovací determinant se v textu objevoval sporadicky a zejména v přímé řeči. Jeden z příkladů jeho užití jsme si dovolili ukázat v samotném závěru analýzy anaforizovaných jmenných syntagmat. Ačkoliv jsme o možnosti jeho zařazení mezi asociativní anaforu uvažovali, nakonec jsme tuto možnost vyloučili. Jakýkoli typ neurčitých determinantů se v anaforizačním procesu neobjevil vůbec.

Z hlediska rozdílů užití determinantů ve starofrancouzštině a francouzštině současné můžeme konstatovat, že třebaže jsme měli k dispozici kromě původní verze románu i jeho překlad do současného francouzského jazyka, nedocházelo k situacím, kde by typ determinantu v původní verzi byl v její aktuální podobě změněn. Docházelo pouze k situacím, kde změna proběhla na lexikální, případně syntaktické úrovni a v některých případech byl vztah anafory dohledatelný pouze v jedné verzi. Domníváme se tedy, že užití determinantů jako prostředků anaforizačního procesu bylo již ve starofrancouzštině ustálené a jednotlivé typy determinantů se uplatňují dodnes obdobným způsobem. Změna, kterou jsme zaznamenali, souvisí s redukováním deklinace dvou pádů na jeden jediný v současné francouzštině, a tím k následné redukci možných tvarů. Rovněž neustálená pravidla pravopisu se promítla kromě užitých podstatných jmen i v případě tvarů determinantů (tvary určitého členu *el*, *lé*, *u*). Vidíme tedy ve vývoji francouzského jazyka jasnou tendenci k redukci tvarů a ustálenosti jejich

podoby. Sama podstata ve výběru druhu determinantu jakožto exponenta anaforizačního procesu zůstává neměnná.

Jsme si samozřejmě vědomi, že výsledky provedené analýzy nejsou svým rozsahem dostatečné k relevantním zobecňujícím výrokům, přesto věříme, že zjištěné závěry mohou svým obsahem přispět k dalším lingvistickým studiím na toto téma.

5 Résumé

L'objectif de ce travail est de décrire le rôle que les déterminants jouent dans le processus d'anaforisation en ancien français. A cet effet, nous nous sommes servie du livre Aucassin et Nicolette. Datant de la fin du XIIIème ou le début du XIVème siècle, celui-ci représente le seul roman classé dans le genre chante-fable. L'œuvre fut écrite à la fois en vers et en prose et son auteur nous est inconnu. Vu le nombre de pages, nous pouvons constater qu'il s'agit d'un roman plutôt modeste. Comme il raconte une histoire d'amour entre deux jeunes gens, nous supposons que la gradation de l'histoire nous permettra de trouver plus aisément une quantité suffisante d'anaphores pour décrire le rôle des déterminants dans le processus d'anaforisation.

Avant la propre analyse du texte Aucassin et Nicolette il était nécessaire de décrire le système des déterminants en ancien français. Pour cette raison, le premier chapitre de ce travail est consacré à la description des déterminants de l'ancien français. Malgré le fait que ce sont surtout les déterminants définis qui font traditionnellement partie des anaphores, nous avons décidé de décrire d'une manière assez détaillée tout le système des déterminants de l'ancien français selon la littérature scientifique traitant cette problématique. Également, dans le deuxième chapitre nous avons décrit le système des déterminants comme il est connu en français actuel, y compris les fonctions générales des déterminants dans le texte. Nous avons procédé à ces descriptions détaillées non seulement pour pouvoir faire des hypothèses concernant les différentes possibilités en utilisation des déterminants pendant le processus d'anaforisation, mais aussi pour atteindre le deuxième objectif de ce travail, c'est-à-dire pour faire la comparaison entre l'ancien français et le français moderne quant à la problématique de la détermination.

Ensuite, nous avons essayé de faire une introduction aux principaux problèmes de la linguistique textuelle. Nous avons présenté les termes comme la « cohésion » et la « cohérence » du texte, puis à travers de l'explication des termes « référence » et « coréférence » nous avons décrit la définition et la typologie possibles des anaphores. Puisque ce travail se focalise surtout sur l'anaphore nominale, nous avons introduit sa définition de base et quelques points de vue différents sur ce phénomène. Pour terminer, nous avons choisi la typologie la plus appropriée à l'objectif principal de ce travail.

La partie pratique commence par le contexte historique, culturel et linguistique du roman Aucassin et Nicolette, suivi par les objectifs principaux de l'analyse textuelle.

Ensuite nous nous sommes occupée de l'analyse des anaphores elle-même. Les anaphores nominales furent recherchées dans le texte et on les a classées dans les catégories suivantes: anaphore nominale fidèle, anaphore nominale infidèle, anaphore nominale conceptuelle et anaphore associative. La dernière nommée a été encore classée dans sous-types suivants: anaphore associative meronymique, anaphore associative locative et anaphore associative fonctionnelle. Après avoir trouvé les sous-types mentionnés ci-dessus, nous avons essayé de les caractériser ainsi que faire une description des déterminants utilisés. À la fin de la partie pratique nous avons quantifié les types des anaphores recherchées et les types des déterminants figurant dans les syntagmes nominaux anaphoriques retrouvés. Nous avons à notre disposition deux versions de l'ouvrage Aucassin et Nicolette, c'est-à dire une version en ancien français et l'autre en français contemporain. Après avoir étudié ces dernières, nous avons constaté qu'il n'y avaient pas de grandes différences en usage des déterminants dans le processus d'anaforisation entre ces deux versions du français.

Le plus problématique (et aussi le plus répandu) sous-type de l'anaphore nominale fut l'anaphore associative et encore plus précisément l'anaphore associative meronymique. Celle-ci a été retrouvée dans 26 cas sur 70 anaphores au total dans le texte examiné. L'anaphore associative locative était également assez fréquente, elle a pris la deuxième place avec 17 occurrences. Ensuite suivaient l'anaphore nominale infidèle avec 16 occurrences et l'anaphore nominale fidèle avec 8 occurrences. L'anaphore nominale conceptuelle s'est produite 2 fois et l'anaphore associative fonctionnelle a pris la dernière place avec une seule occurrence.

Le nombre total des déterminants utilisés est plus élevé que le nombre des anaphores désignées parce que l'anaphore associative s'est produite fréquemment dans l'union de plusieurs mots. Le nombre total des déterminants accompagnant les expressions anaphoriques étaient 105. Les 104 déterminants ont été identifiés comme l'article défini, une seule fois nous avons trouvé le cas du déterminant démonstratif (*cele*). Les formes retrouvées étaient suivantes: *li*, *les*, *la*, *l'*, *au*, *as*, *el*, *lé*, *u*. La forme la plus répandue était *le* avec 30 occurrences, suivie par la forme *les* avec 29 occurrences. Puis c'étaient les formes *la* et *li* avec 14 occurrences et 8 occurrences pour la forme *l'*. La forme *au* est apparue 5 fois, la forme *as* 3 fois. Les formes *lé*, *el* et *u* ont été trouvés une seule fois.

Dans le cas de l'anaphore nominale fidèle c'était chaque fois l'article défini qui a fait parti du syntagme nominal anaphorique. En ce qui concerne les formes, c'était la forme *le* qui était la plus fréquente. L'anaphore nominale infidèle était la plus riche quant à l'utilisation des déterminants divers, il y avait un cas de l'utilisation du déterminant démonstratif *cele* (sur 16 anaphores nominales infidèles au total). Le reste a été accompagné par l'article défini. La forme la plus couramment utilisée était *la*. L'anaphore nominale conceptuelle a eu lieu 2 fois et dans les deux cas elle était accompagnée par l'article défini (les formes *les* et *la*).

L'article défini a été utilisé pour tous les sous-types de l'anaphore associative, mais ses formes étaient variées à cause des unions de plusieurs mots assez fréquentes. L'anaphore associative meronymique a eu lieu dans 26 cas, les déterminants sont toutefois apparus 50 fois. Les formes les plus répandues étaient *le* et *les*. L'anaphore associative locative a été trouvée 17 fois et le nombre de déterminants utilisés était 28. La forme la plus fréquente était *la*. Et finalement, l'anaphore associative fonctionnelle est apparue une seule fois avec la forme de l'article défini *le*.

En conclusion, nous pouvons constater que les résultats n'ont pas confirmé nos hypothèses précédentes que les moyens utilisés dans le processus d'anaforisation pourraient être très divers, au contraire, la supériorité de l'article défini a été prouvée. Le déterminant démonstratif a été retrouvé dans un seul cas dans l'anaphore même si le nombre total des déterminants démonstratifs dans le texte était beaucoup plus élevé. Cependant, dans tous les autres cas, il a eu lieu dans le discours direct et cela signifie sa fonction déictique. En ce qui concerne le déterminant possessif, la situation a été un peu plus compliquée car il est apparu rarement dans le texte et surtout dans le discours direct. Nous nous sommes permise de décrire un exemple de l'emploi du déterminant possessif à la fin de notre analyse pour montrer qu'il semble à première vue comme le cas de l'anaphore associative mais nous avons finalement exclu ce type de relation. Quant aux déterminants indéfinis, ils n'ont jamais apparu dans le processus d'anaforisation dans le texte.

En termes des différences dans l'utilisation des déterminants dans l'ancien français et français contemporain, nous pouvons dire que même si nous avons la version originale du roman, ainsi que sa traduction vers langue française contemporaine, il n'y avaient pas de situations où le type du déterminant dans la version originale était

différent de celui dans la version actuelle. Il y avait des changements au niveau lexical ou syntaxique, et dans certains cas, la relation anaphorique n'était traçable que dans une seule version. Nous croyons donc que l'utilisation des déterminants comme les moyens du processus d'anaforisation a déjà été réglée en ancien français, et ces différents types des déterminants sont appliqués aujourd'hui d'une manière similaire. Le changement que nous avons vu est lié à la réduction de la déclinaison des deux cas à un seul en français contemporain et, par conséquent, les formes possibles ont réduit aussi. En outre, les règles d'orthographe non figés ont été reflétées aux noms et aussi aux formes des déterminants (l'article défini et les formes comme *el*, *le* ou *u*). Ainsi, nous voyons dans le développement de la langue française une nette tendance à réduire les formes et à figer les règles. La nature même de la sélection des déterminants comme exposants du processus anaphorique reste inchangée.

Nous sommes consciente que les résultats de notre analyse sont d'une portée insuffisante pour pouvoir faire des conclusions générales pertinentes, néanmoins nous croyons que ces résultats peuvent être utiles dans d'autres études linguistiques sur ce sujet.

6 Seznam použité literatury

Analyzovaná literatura:

Aucassin et Nicolette (1984): Flammarion, Paris.

Odborná literatura a články:

ADAM J.-M. (2008): La linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle des discours. Paris, Armand Colin.

BURIDANT, C. (2000): Grammaire nouvelle de l'ancien français. Paris: Sedes.

GREVISSE, M. - GOOSSE A. (2008): Le bon usage: grammaire française : Grevisse langue française. 14e éd. Bruxelles: De Boeck & Larcier.

HENDRICH, J. – RADINA, O. – TLÁSKAL, J. (2001): Francouzská mluvnice, Plzeň, Fraus.

CHAROLLES, M. (2002): La référence et les expressions référentielles en français, Paris, Ophrys.

JAKLOVÁ, A. (1991): Úvod do textové lingvistiky, České Budějovice, Pedagogická fakulta.

JOLY, G. (2004): L'ancien français. Paris: Belin.

KLEIBER G. (2001): L'anaphore associative, Paris, PUF.

LEEMAN, D. (2004): Les déterminants du nom en français. Paris: PUF - Linguistique nouvelle.

LOUCKÁ, H. (2005): Introduction à la linguistique textuelle, Praha, Karolinum.

MARTIN, R. (1983): „De la double extensité du partitif“ revue Langue française n. 57, Paris, Larousse

PALEK, B. (1968): Cross-Reference: A Study from Hyper-Syntax. Praha, Universita Karlova.

PERRET, Michele (2008): Introduction a l'histoire de la langue française. 3e éd. Paris: Armand Colin.

RIEGEL, M. - PELLAT, J.-C. - RIOUL, R. (2009): Grammaire méthodique du français, Paris, Quadrige.

ŠTÍCHA, F. (2001): Anaforické koreferenční substantivum. In: P. Karlík - Z. Hladká (eds.), Čeština - univerzália a specifika 3. Brno: Vydavatelství MU, s. 87-97.

WEINRICH H. (1989): Grammaire textuelle du français, Paris, les éditions Alliance française Didier/Hatier.

WILMET, M. (1998): Grammaire critique du français, Paris, Hachette.

Slovníky:

Francouzsko-český, česko-francouzský velký slovník: [--nejen pro překladatele]. 1. vyd. V Brně: Lingea, 2007

REJMAN, L. (1971): Slovník cizích slov, Praha, SPN.

ROBERT, P. (2011): Le petit Robert: dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Nouvelle édition millésime 2012. Paris: Le Robert.

Internetové zdroje:

LEPELLEY, René: Déterminants et détermination des substantifs en ancien français (int.zdroj) [online]. [cit. 2015-04-16].(dostupné z www):
http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/igram_0222-9838_1980_num_4_1_2504.

Le Trésor de la Langue Française informatisé [online]. [cit. 2015-05-22]. (dostupné z www): <http://atilf.atilf.fr/>.

Terminologie grammaticale [online]. [cit. 2015-05-02] (dostupné z www):
<http://crdp.ac-bordeaux.fr/documentalistes/docadmin/grammaire.pdf>

7 Seznam tabulek

Tabulka 1 Přivlastňovací determinanty: jeden vlastník (un seul possesseur) – mužský rod (masculin).....	15
Tabulka 2 Přivlastňovací determinanty: jeden vlastník (un seul possesseur) – ženský rod (féminin)	15
Tabulka 3 Přivlastňovací determinanty: více vlastníků (plusieurs possesseurs)- 1. osoba pl	15
Tabulka 4 Přivlastňovací determinanty: více vlastníků (plusieurs possesseurs) - 2. osoba pl	16
Tabulka 5 Přivlastňovací determinanty: více vlastníků (plusieurs possesseurs) - 3. osoba pl	16
Tabulka 6 Ukazovací determinanty: Cist (latin. *ecce isti).....	17
Tabulka 7 Ukazovací determinanty: Cil (latin. *ecce illi).....	17
Tabulka 8 Člen určitý (article défini)	19
Tabulka 9 Člen neurčitý (article indéfini).....	19
Tabulka 10 Přivlastňovací determinanty (Déterminants possessifs)	30
Tabulka 11 Ukazovací determinanty (Déterminants démonstratifs) - forma jednoduchá (forme simple):	31
Tabulka 12 Člen určitý (Article défini)	33
Tabulka 13 Člen neurčitý (Article indéfini)	34
Tabulka 14 Člen dělivý (Article partitif)	34
Tabulka 15 Základní funkce členů.....	35
Tabulka 16 Nominální anafory – počet výskytů.....	77
Tabulka 17 Celkový počet užitých determinantů v anaforizovaných NS	78
Tabulka 18 Tvary členu určitého	78
Tabulka 19 Další tvary členu určitého	78
Tabulka 20 Tvary ukazovacího determinantu	78
Tabulka 21 Tvary členu určitého v NA	79
Tabulka 22 Tvary ukazovacího determinantu v NA.....	79
Tabulka 23 Tvary členu určitého v AA	79

8 Seznam zkratek

AA asociativní anafora

CRP cas-régime pl

CRS cas-régime sg

CSP cas-sujet pl

CSS cas-sujet sg

GN nominální skupina

NA nominální anafora

NS nominální syntagma

pl množné číslo

sg jednotné číslo